

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde

2024. gada 6. jūnijā

Turpinājums

2024. gada 11. jūnijā

Sēdi vada

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš.

A. Laviņš.

Labrīt! Lūdzu, sēdieties!

Turpinām tiesas sēdi.

Uzklausīsim pieaicinātās personas.

Kā nākamā pieaicinātā persona ir attīstības psiholoģijas speciāliste, psiholoģijas zinātņu doktore profesore Anika Miltuzes kundze.

Miltuzes kundze, jūs esat pieslēgusies tiesas sēdei attālināti. Jūs mūs redzat, dzirdat, tehniski ir iespējams piedalīties tiesas sēdē?

A. Miltuze.

Jā, redzu, dzirdu, viss kārtībā. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Personu apliecinoši dokumenti ir iesniegti un pēc tiem varam pārliecināties par jūsu identitāti.

Miltuzes kundze, jums ir nosūtīti divi tiesas lēmumi un lūgšu visupirms sniegt jūsu viedokli, sniedzot atbildes uz šiem tiesas jautājumiem. Un tad, iespējams, būs papildu jautājumi no tiesas vai no lietas dalībniekiem.

Lūdzu, vārds jums!

A. Miltuze.

Jā. Paldies.

Liels paldies par iespēju paust viedokli.

Esmu saņēmusi divus jautājumus.

Un pirmais skan: tāpat, kādas ir bērnu katrā no pirmsskolas mācību programmām noteiktajiem pirmsskolas vecuma izglītības posmiem mentālās un fiziskās spējas apgūt pirmsskolas izglītības programmu un papildus apmeklēt arī

interesešu izglītības programmas.

Un šajā kontekstā es, pirmkārt, gribētu minēt, ka pirmsskolas vecums ir īpašs ar to ... nu tas, kā rāda neirozinātņu pētījumi, tātad gan smadzenes nobriest, gan veidojas neironu tīklojumi, gan pēc tam sekojošā neironu izretināšanās, kas nozīmē, ka smadzenes pirmsskolas vecumā ir ļoti plastiskas, un īstenībā nekad dzīvē mums nav periods, kad cilvēka smadzenes būtu tik ļoti gatavas mainīties un veidot visu dzīvei nepieciešamo, kā tas ir pirmsskolas vecumā. Un ir ļoti svarīgi apjaust, ka tas notiek tieši pieredzes rezultātā. Un veiksmīgai smadzeņu attīstībai ir nepieciešama daudzveidīga vide, kas nodrošina daudzveidīgu stimulāciju, jo, piemēram, pētījumos par bērniem, kuri ir auguši nepietiekamā aprūpē, par kuriem pieaugušie nav rūpējušies, nav nodrošināta dažāda vide, viņiem tiešām ir mazāks neironu skaits, mazāks savienojumu skaits, kas nozīmē, ka vēlāk viņiem var būt dažādas grūtības.

Kāpēc es šo minu? Jo tātad savienojot pirmsskolas izglītības obligāto saturu ar interesešu izglītību, tas tikai nozīmē, ka mēs šo vidi bagātinām. Un no attīstības perspektīvas bērnam īstenībā jebkurā vecumā, ne tikai pirmsskolas vecumā, bet jebkurā ir svarīgi, ka viņiem ir šī daudzveidīgā pieredze, ko viņš iegūst tā kā caur šo papildus interesešu izglītību.

Tā kā tā kopējā atbilde būtu, ka nav nekādu šķēršļu pirmsskolas vecuma dažādos posmos, kas kaut kādā veidā negatīvi ietekmētu bērnu vai traumatizētu, ja mēs viņam piedāvājam papildus interesešu izglītību.

Tas, kas ir jāņem vērā, ka bērni mēdz būt dažādi. Un pirmā lieta... jā, protams, šai interesešu izglītībai ir jābūt vecumam atbilstošai, jo, nu, mēs nevaram prasīt, lai, nezinu, divgadnieks iet šaha pulciņā un spēlē šahu, jo viņam vienkārši nav vēl šīs kognitīvās spējas, bet, piemēram, darbošanās ar plastilīnu, mālu... nu, nezinu... keramika... nu, tas būtu īsti vietā, jo attīsta šīs motorās spējas. Tad, protams, šai interesešu izglītībai ir jābūt atbalstošai, emocionāli labvēlīgai, drošai videi, lai bērns jūtas emocionāli labi un mums ir jārespektē arī bērna individuālās īpatnības. Un te es tieši domāju, nu, šīs te bioloģiski noteiktās īpatnības, jo katram bērniņam ir savs temperaments. Un atkarībā no temperamenta arī bērnu, nu, šī te funkcionēšana var būt atšķirīga, jo, piemēram, ir bērni, kuri ir kustīgāki, aktīvāki, citi ir lēnīgāki, un tad, protams, būtu piemērota aktīviem bērniem vairāk interesešu izglītība, kur viņš var fiziski darboties un savukārt lēnīgākiem bērniem ir tādas mierīgākas aktivitātes. Arī tas, ka bērni pēc temperamenta var būt, piemēram, vairāk atvērti jaunai pieredzei un citi varbūt ir piesardzīgāki un bailīgāki, tas var būt ietekmējošs faktors, nu, kā bērns darbojas dažādās vidēs. Bet, nu, tās jau ir individuālās atšķirības, bet lielā atbilde ir, jā, ka interesešu izglītība ir savienojama arī pirmsskolas vecumā ar šo te pamatzglītības programmu.

Un vai es varu pāriet pie otra jautājuma?

A. Laviņš.

Jā, lūdzu!

A. Miltuze.

Jā un otrs jautājums skanēja, tādad: vai pirmsskolas izglītības pirmajā posmā ar interešu izglītības programmu, piemēram, mazākumtautību interešu izglītības programmas īstenošanu bērnam ir iespējams apgūt pienācīgas dzimtās valodas zināšanas.

Šis pirmais posms... tādad, mēs runājam par vecumu no pusotra līdz trim gadiem... un, protams, ka šis ir ļoti aktīvs valodas veidošanās posms, jo pusotra gada vecumā bērns runā pirmos vārdus un pēc tam līdz trīs gadu vecumam viņš jau praktiski runā... jau, jau pilniem teikumiem un valodu ir apguvis.

Tas, ko ir svarīgi saprast tieši valodas attīstības kontekstā, un tad man atkal ir jāatsaucas uz neirozinātņu pētījumiem, ka smadzeņu struktūras, kuras piedalās valodā, kuras rūpējas par to, lai mēs varētu runāt vienā, vairākās valodās, savu attīstības ceļu jau sāk krietni agrāk pirms šī pusotra gada vecuma un, piemēram, šīs sinapses, neironu savienojumi jau veidojas pirmā dzīves gada laikā, kad bērns attīstās ne pirmsskolas izglītības iestādē, bet ģimenē, un valodas attīstībai ir ļoti svarīgi, lai ar bērnu runātos, lai viņš dzirdētu valodu, lai ar viņu komunicētu, un tās ir tās pamatlietas, kas jau zīdaiņa vecumā notiek ģimenē. Aizejot uz pirmsskolu, pat ja tas notiek salīdzinoši tik agri, šis pusotrs gadiņš, ģimene jau nekur nepazūd. Tādad, tā dzimtās valodas attīstība tāpat turpinās ģimenē un tipiski mājās, jā, šī te dzimtā valoda tiek uzturēta un reizēm pat bilingvālajās ģimenēs tās ir divas un reizēm pat trīs valodas vienlaicīgi.

Un īstenībā šinī... šajā kontekstā nav runa par tādu pienācīgu valodas zināšanu apgušanu, kā tas bija ietverts jautājumā, jo šajā vecumā bērns nemācās valodu akadēmiski. Mēs vēlākos vecumos mācāmies akadēmiski, kad ejam uz kursiem un mācāmies franču valodu. Šajā vecumā bērni apgūst valodu īstenībā ļoti viegli. Nenotiek tāds klasisks mācīšanās process un tas, protams, ir saistīts ar šo smadzeņu plasticitāti, ka, atrodoties šajā te valodas vidē, bērns caur to arī, nu, var teikt, uzsūc šo valodu.

Un savā ziņā es gribētu teikt, ka bilingvālie bērni, ja viņiem ir dažādas vides ar dažādām valodām un, varam teikt, ar dažādiem valodu kodiem, tad īstenībā viņi ir ieguvēji, jo, man liekas, šajā te tiesas procesā ir bijušas jau atsaucis arī uz diezgan daudz pētījumiem, cik daudz vienlaicīga valodu apguve nāk par labu bērnam. Nu, jā, un ir kļūdaini domāt, ka piemēram, pirmsskolā šajā agrīnajā vecumā vajadzētu turēties pie vienas valodas un tad tālāk pakāpeniski likt nākamās, jo pētījumi rāda, ka, jo agrāk bērni sāk apgūt, nu, šajās te dažādajās vidēs vairākas valodas, jo viņi, piemēram, runā bez akcenta un viņiem šī valodas apguve prasa mazāk resursu, jo viņu smadzenes ir gatavas apgūt... viņu smadzenes ir bioloģiski pat nedisponētas... jā... uzsūkt šo te valodu, kas ir šajā te vidē.

Nu, jā... tā kā es aicinātu uz šo jautājumu skatīties tādā ilgtermiņā, izejot tieši no bērna attīstības interesēm, jo bērna tādā attīstības perspektīvā viņam būs jādzīvo sabiedrībā, kur būs jālieto vairākas valodas, viņam būtu jābūt spējīgam konkurēt darba tirgū un tāpēc arī šajā agrīnajā vecumā jo vienlaicīgi ir šīs te divas vai pat reizēm trīs valodas, jo patiesībā bērnam tas ir pat labāk.

Un ir... nu tā kā es teiktu jānoliek varbūt malā tādas pieaugušo ērtības vai uzskati vai reizēm pat aizspriedumi, jo tīri no attīstības interesēm... jā... bērnam šī te valodas apgūšana nāk tikai par labu.

A. Laviņš.

Paldies par jūsu sniegtajām atbildēm uz tiesas jautājumiem.

Būs daži precizējoši jautājumi.

Tiesas sēdē ir izskanējis piemērs par divgadīgu bērnu, kas atrodas pirmsskolas izglītības iestādē, kurā izglītības process notiek tikai valsts valodā, bet bērns pieder pie kādas no mazākumtautībām, un esība šādā vidē bērnam radot psihoemocionālu stresu, bērns raud, bērnu nepieciešams nomierināt.

Sakiet, lūdzu, vispirms aspekts, vai šāda situācija tiešām ir tāda, kuru jūs raksturotu, ka bērns atrodas... šis divgadīgais bērns atrodas tādā vidē, kas viņam rada psihoemocionālu stresu? Bērnam ir nepieciešama nomierināšana vispirms...

A. Miltuze.

Jā, liels paldies par jautājumu.

Es uz šo skatītos varbūt drusciņ plašāk, nevis tikai no valodas viedokļa. Jo divi gadiņi vispār ir vecums, kas ne vienmēr bērnam... nu, viņš tā kā ir gatavs uzsākt bērnudārza gaitas. Jo, ja mēs zinām no attīstības šīm te perspektīvām, tad tiešām ap diviem gadiem bērnam pamazām tā kā kļūst vieglāk atdalīties no primārajiem aprūpētājiem un ar to es domāju tā kā atdalīties no mammas, tēta un pavadīt ilgāku laiku esot šķirti, bet ir ļoti individuāli arī atkal saistībā ar bērna temperamentu. Var būt tā, ka bērnam nu tiešām tie divi gadi varbūt ir par ātru, lai viņš ietu dārziņā. Ir bērniņi, kuri ir gatavi tikai trīs gados un viņi bez lieliem krenčiem var tad iekļauties un adaptēties bērnudārzā. Un es neliktu te priekšplānā to valodas jautājumu, bet drīzāk skatītos, jā, kāds ir bērna temperaments, kā bērnam... cik viņam viegli vai grūti izdodas adaptēties vispār jaunām situācijām. Bet nu, protams, lai tā pilnīgi visu korekti pateiktu, tur būtu jābūt vairāk informācijai un jāvērtē.

Jo, ja bērnam ir grūti uzsākt bērnudārzu, tad... nu, bērnudārzā tas nav tikai stāsts par valodu, jo ir svarīgi vispār mazu bērniņu, kurš ir nonācis neierastā vidē, ka mēs apmierinām viņa vajadzības pēc drošības. Mēs viņu samīļojam tad, kad tas ir vajadzīgs, mēs atsaucamies viņa vajadzībām, un tas var notikt arī nu pat tādā neverbālā veidā, paņemot klēpī, samīļojot, mierinot. Ne vienmēr tas notiek caur valodu.

A. Laviņš.

Paldies.

Nākamais jautājums ir saistīts ar to, kas arī ir izskanējis iepriekšējās tiesas sēdēs par to, ka dzimtās valodas klātbūtne it īpaši mazajiem bērniem, var veicināt valsts valodas apgūšanu.

Kāds būtu jūsu komentārs par šādu tēzi? Piekristu? Nepiekristu? Un kādi būtu apsvērumi?

A. Miltuze.

Dzimtās valodas klātbūtne var veicināt valsts valodas apgūšanu.

A. Laviņš.

Nu, respektīvi, jautājuma būtība ir tāda, ka tam mazajam bērnam pusotra līdz trīs gadu vecumā, ja viņam apgūstot to saturu, kas šajā vecuma posmā bērnam būtu jāapgūst, ka blakus valsts valodas apguvei būtu arī viņa dzimtā valoda. Un ka tādā veidā tas pat veicina valsts valodas apguvi nevis ir šķērslis.

A. Miltuze.

Es tik viennozīmīgi neteiktu, jo te ir stāsts par to, ka, ja... Svarīga ir tā vide, kurā bērns ienāk. Un ja tā valoda, kuru līdz šim viņš varbūt nav apguvis, ja viņš ienāk bērnudārzā, kur ir valsts valoda, un viņam apkārt cilvēki komunicē šajā valsts valodā... un būs godīgi... jā, sākumā viņš, iespējams, nesaprot verbāli. Bet mazs bērns, atkal es to teikšu, viņš jau uztver komunikāciju, jo valoda jau nav tikai vārdi. Valoda ir žesti, valoda ir ķermeņa valoda, intonācija. Tad kad... ja es mazam bērnam viņam varbūt verbāli nesaprotamā valodā saku: nāc šurp un māju ar roku. Viņš nolasa, viņš saprot, ja viņam nav attīstības traucējumi, viņš saprot. Un tas es teiktu viņam īstenībā veicinās to valsts valodas attīstību, ja viņam būs jādabojas tikai šajā valodas kodā. Nu tā tad... jo tur ir tā lieta, ja tur jauksies pa vidu cita valoda... bērni ir spējīgi, viņi agri vai vēlū tāpat apgūs... jā... Bet es negribētu piekrist, ka tas veicinās to valsts valodas attīstību, jo, ja viņš atnāk uz dārziņu un viņš zina, ka šeit būs komunikācija ne tajā valodā, kurā es komunicēju mājās, viņš pārslēdzās. Jo arī bilingvālajās ģimenēs, piemēram, tur kur viens vecāks runā vienā valodā, otrs vecāks runā otrā valodā, ir ļoti svarīgi, ka tie cilvēki saistās tieši ar šo valodu. Jo pētījumi rāda, ka bērni apgūst valodu vieglāk, ja netiek viņas tā kā savstarpēji miksētas. Nu, piemēram, mamma vienu nedēļu runā latviski, otru dienu krieviski, trešo nedēļu angļiski. Bet ka bērnam ir tā izjūta, ka mamma ir tas cilvēks, kas runā tieši šajā valodā un, teiksim, tētis ir tas cilvēks, kas runā šajā valodā un tad līdz ar to notiek tāda vieglāka pārslēgšanās starp šīm valodām.

Un es velku paralēles, ka ar bērnudārzu varētu būt līdzīgi. Ja bērnam ir šis te valodas kods bērnudārzā un tas ir viens un viņš tā kā netiek miksēts un jaukts, tad viņam būs īstenībā vieglāk.

Jā, vai es atbildēju?

A. Laviņš.

Jā. Paldies.

Nākamais jautājums saistīts ir par individualizēto un personalizēto atbalstu bērniem, ko paredz normatīvie akti. Un iepriekšējā tiesas sēdē mēs varējām dzirdēt, ka šim atbalstam, kas ir vērsts uz valsts valodas apguvi, ir jābūt valsts valodā.

Un man šajā ziņā būs divi jautājumi.

Ja mēs palūkojamies uz bērnu... jā, šajā pašā vecuma posmā – pusotra līdz trīs gadi, vai no psiholoģijas zinātnes skatu punkta tas ir pareizi un atbilst bērna vislabākajām interesēm, ka šis individualizētais atbalsts tiek sniegts tikai valsts valodā? Un runa ir par bērnu, kuram nav mācīšanās grūtības.

Un otrs jautājums attiektos uz bērnu ar speciālajām vajadzībām. Vai tur būtu kāda atšķirīga pieeja attiecībā uz individualizētā un personalizētā atbalsta sniegšanas valodu?

Tātad, divi jautājumi. Par atbalstu un dažādiem bērniem. Un joprojām paliekam pie vecuma posma no 1,5 līdz 3 gadu veci bērni.

A. Miltuze.

Lai es atbildētu, vai es varu lūgt precizēt kādu piemēru, kā izskatās šis individualizētais atbalsts tipiskas attīstības gadījumā?

A. Laviņš.

Mūsu tiesas sēdē ir izskanējis gadījums, ka ir nepieciešams nomierināt bērnu, bērns raud, tāda ir viena situācija. Un otra situācija, kas ir izskanējusi, bērnam valsts valodā tiek... nu, piemēra pēc... tādām mazām bērniem valsts valodā tiek skaidrots par to, kā turēt rokās karoti, jo arī tādas ir prasmes, kas ir jāapgūst tāda vecuma bērnam un bērns nesaprot.

Un jautājums ir par to, vai var pieiet klāt tam bērnam un sniegt individuālu atbalstu, un tad ir jautājums, kādā valodā. Un vai tā ir tikai verbāla izteiksme, vai arī žestu valoda, kā tas tika teikts, arī ir pieļaujams lietot un dažādi bērni... ar mācīšanās grūtībām, un, kas varbūt, ja tā es varu teikt, kas nesastopas ar tādām grūtībām.

A. Miltuze.

Jā, liels paldies par skaidrojumu.

Pie normatīvas attīstības, tipiskas attīstības bez attīstības traucējumiem, īstenībā es teiktu, ka tāda individualizēta atbalsta gadījumā ir diezgan vienalga tik mazā vecumā, kādā valodā tas tiek sniegts. Bet ja mēs turamies pie tā, ka bērnudārzā ir valsts valoda, tad ir loģiski, ka šis atbalsts tiks sniegts valsts valodā. Jo piemēram, lai bērnu nomierinātu šajā agrīnajā vecumā, mēs jau nestāvam attālumā un nesakām: pārstāj raudāt. Tas notiek neverbāli. Jo mēs bērniņu visbiežāk paņemam klēpī, samīļojam un fiziskais kontakts, fiziskais pieskāriens ir labākais mierinātājs maziem bērniem. Jo viņu valoda vēl ir attīstības procesā un viņi daudz labāk šo te informāciju uztver caur sajūtām, caur ķermeni, caur emocijām.

Un arī par šo, piemēram, karotes lietošanu... Jā, tur piedalās valoda, bet arī pieaugušais jau rāda priekšā, viņš ņem šo karoti, viņš saka: turi šādi un demonstrē, jeb ņem bērna rociņu, liek karoti iekšā un ar maigām kustībām viņu tā kā regulē, kā to karoti turēt, nevis nolasa instrukciju par to, kā tev būs turēt karoti.

Tā kā es teiktu, ka... ja bērnudārzā šī te apmācība ir valsts valodā, tad būtu tikai loģiski, ka arī šis te individuālais personalizētais atbalsts notiek valsts valodā. Bet šajā agrīnajā vecumā... nu, jā... bērns uztver lietas vairāk caur šādām neverbālām attieksmēm.

Par attīstības traucējumiem... Tur būtu jāvērtē individuāli un arī varbūt tad tiešām būtu jāauzicina izteikties kādi mani kolēģi klīniskie psihologi, kuri tieši strādā ar attīstības traucējumiem. Tas, ko es varu teikt savas kompetences robežās, ka ir pētījumi, kur, piemēram, vairāku valodu apguve kalpo kā aizsargājošs faktors arī attīstības traucējumu gadījumos. Piemēram, pētījumi par uzmanības deficītu ar hiperaktivitātes traucējumiem, kur parādās, ka bērni, kuri mācās... tā kā apgūst vairākas valodas, jā, tas palīdz viņiem mazināt šīs te uzmanības grūtības. Un tas ir saistīts ar to, ka bilingvālisms attīsta vairāk vadības funkcijas un vadības funkcijas savukārt ir saistītas ar šo uzmanības noturību.

Bet baidos, ka tā vairāk par šo individuālo atbalstu un tieši valodas specifiku tieši traucējumu gadījumā es nebūšu pietiekami kompetenta komentēt.

A. Laviņš.

Paldies.

Būs vēl citi jautājumi un vārds tiesnesei Irēnai Kucinai. Lūdzu!

I. Kucina.

Labdien, Miltuzes kundze. Paldies pa jūsu atbildēm.

Viens precizējošs jautājums un viens varbūt, kā raugās uz šo jautājumu jūsu kolēģi.

Tātad, pirmais jautājums saistīts ar to, vai pareizi saprotu no jūsu atbildēm, ka, proti, bērniem ir tomēr vieglāk iekļauties mācību programmas apgūvē, kas notiek valsts valodā jau agrīnajā vecuma posmā, savukārt sarežģītāki un grūtības būtu, piemēram, ja bērniņi iekļautos šajā mācību satura apgūvē valsts valodā sākot ar trešo posmu, kas ir obligātais posms?

A. Miltuze.

Jā, viennozīmīgi, ir saprasts pareizi. Jo agrāk mēs sākam apgūt citas valodas, jo vieglāk mums tas izdodas.

I. Kucina.

Paldies.

Un otrs. Jūsu kolēģe asociētā profesore Ieva Margēviča-Grinberga ir norādījusi, ka: bērniem ir svarīga emocionālā drošība, vide, kurā netiek noliegta bērna valoda un kultūra un tāpēc sarežģītākie koncepti būtu tomēr jāiztulko bērna dzimtajā valodā, proti, bilingvāli bērnam vajadzētu ļaut kādu brīdi sniegt atbildes arī dzimtajā valodā vai kombinēt dzimto valodu un valsts valodu, ja konkrētajā brīdī tā viņam ir vieglāk izteikt savu domu.

Jūs, šķiet, paužat nedaudz savādāku viedokli, proti, caur to sajūtu, iespējams, caur tiem zīmējumiem, caur ķermenisko parādīšanu, kā bērnam vajadzētu konkrētajā gadījumā uztvert informāciju.

Vai tomēr jūs varētu pievienoties jūsu kolēģes teiktajam, ka atsevišķos gadījumos, iespējams, tas būtu pat nepieciešams?

A. Miltuze.

Te mums droši vien būtu jāsaprot, par kuru vecuma posmu mēs runājam, jo šajā pirmajā posmā diez vai bērniņš ļoti nu tā kā konstruktīvi paudīs savu viedokli, savu domu, jo ja viņš runā atsevišķus vārdus vai vienkāršus teikumus.

Un droši vien es atkārtosos, bet, ja šī otrās valodas apguve sākas jau no pusotra gada vecuma, tad vēlākā vecumā viņam nebūs grūtību paust savu domu valsts valodā.

Ja viņš ir ienācis pirmsskolā, piemēram, šajā pēdējā pirmsskolas posmā 5 līdz 6 gadi, būs pilnīgi loģiski, ka kaut kādas lietas viņam būs vieglāk pateikt valodā, kuru viņš pārzina. Bet tad ir ļoti svarīgi, ka, jā, mēs, protams, nebaramies uz bērnu un nekādā veidā tā kā nevēršamies pret viņu, ja viņš lieto valodu, kuru viņš zina tajā brīdī, bet mēs mudinām viņu, palīdzam viņam saprast, kā tad būtu to pateikt šādi šajā otrā valodā jeb paralēlajā valodā, kuru mēs tagad mācāmies. Jo tiešām, bērnam ir svarīgi justies droši, tur es pilnīgi piekrītu savai kolēģei. Un arī pieaugušajam, kurš tajā brīdī strādā ar bērnu, ir ļoti svarīgi nenosodīt, nekritizēt, bet iedrošināt, palīdzēt. Caur to jau mēs arī pie šīs drošības nonākam.

Nezinu, vai es atbildēju uz jūsu jautājumu.

I. Kucina.

Paldies.

No jūsu atbildes es saprotu, ka šajā agrīnajā vecumā, posmā no pusotra līdz trim gadiem, tad attiecīgi vairāk vai mazāk tā komunikācijas ar pedagogu vai ar audzinātāju notiktu caur šo te komunikāciju ne tik daudz kā viņa valodā, bērna dzimtajā valodā skaidrojot, bet tieši vai nu ar žestiem, vai ar kādiem zīmējumiem un tādā veidā tomēr iekļaujot viņu latviešu valodas apgūvē, ja?

A. Miltuze.

Jā.

I. Kucina.

Paldies jums.

A. Laviņš.

Tā. Paldies. Vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Jā. Labdien. Man viens jautājums būs jums.

Par to.... Jūs jau teicāt, ka bērns vienlaikus var tātad gan apgūt to obligāto saturu, gan šo te interešu izglītību, kurā tad viņš apgūtu, pieņemsim, krievu vai baltkrievu valodu, tā, kas viņa identitātei ir raksturīga.

Un iepriekš tiesas sēdē, tas, ko skaidroja arī Izglītības ministrija un tas, ko mēs redzam arī pēc datiem, ka šajā vecuma posmā, kas ir no pusotra gada līdz trijiem gadiem, vecāki pārsvarā neizvēlas interešu izglītību, jo uzskata, ka bērni tam nav gatavi... Tāpēc es gribēju arī no jums prasīt. Kā jūs to redzat, vai šajā... Cik liela vieta vispār var būt šajā posmā interešu izglītībai, ņemot vērā arī bērna noturību šajā vecumā... nu, uzmanības noturību es domāju?

A. Miltuze.

Jā, paldies par jautājumu.

Nu, tipiski tiešām šis nav vecums, kad ir nu tāda interešu izglītība tādā izpratnē, kā mēs to saprotam. Piemēram, bērns šajā vecumā neies uz interešu izglītību akadēmiski mācīties valodu. Bet tā var būt interešu izglītība... Visnotaļ kaut kādas praktiskās nodarbības, kuru fonā tiek runāts dzimtajā valodā... un man liekas iepriekšējās tiesas sēdēs ir izskanējusi, teiksim, šī te veidošana, keramika vai kaut kas tāds, kur bērniņš darbojas ar pirkstiņiem, bet tās fona sarunas... nu, tā vienkārši ir tā

valodas vide. Nevis viņam tiek mācīta šī valoda, bet tā ir citas valodas vide.

Nu, jā un vecāki neizvēlas... Nu, tas būs droši vien vecāku atbildība un arī tiešām izvēle, vai viņi izvēlas vai nē... bet šos te pašus visus ieguvumus šajā agrīnajā vecumā bērns arī, protams, var saņemt caur šo obligāto saturu. Jo tās ir arī tādas pamata lietas, ko bērniņš spēlējas, rotaļājas, veido, zīmē, krāso, deju nodarbības, kustību nodarbības, kas šinī agrīnajā vecumā notiek.

Jā... bet tiešām tāda akadēmiska valodas mācīšanās, es piekrītu, šajā vecuma posmā nav iespējama.

A. Kučs.

Paldies.

A. Laviņš.

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem būs jautājumi? Nikuļcevas kundze, lūdzu.

I. Nikuļceva.

Jā, paldies par jūsu viedokli. Es arī uzdošu dažus jautājumus un vispirms arī uzdošu tieši precizējošu jautājumu par to, ko jūs teicāt atbildot uz tiesas jautājumiem.

Un atbildot uz pirmo jautājumu jūs ļoti uzsvērāt to, ka šī te daudzveidīgā valodu vide ir labvēlīga bērna attīstībai un varbūt mazāk runājāt tieši par to interešu izglītību.

Bet jautājums bija tieši par interešu izglītību, kura ir atdalīta no pamatprogrammas un kura arī ir laikā ierobežota.

Un tad mans jautājums ir tāds. Ņemot vērā šo te teikto, ka bērnam ir labvēlīga vide, kurā ir vairākas valodas, tad kāds ir jūsu viedoklis par bilingvālo izglītību? Vai bērnudārza līmenī, pirmsskolas līmenī nebūtu vēl labvēlīgāka bērnam bilingvālā pieeja? Un īpaši, ja mēs vēl ņemam vērā to, ka var būt arī mazākumtautību ģimenes, kur nemaz nerunā ģimenēs mazākumtautību valodā...

A. Miltuze.

Bilingvālā pieeja? Vai tas būtu grupiņā šis te divu valodu lietojums?

I. Nikuļceva.

Jā, tieši tā, kā tas bija pirms šajā lietā apstrīdēto normu pieņemšanas, tātad bērnudārzā būtībā tiek lietotas abas valodas – valsts valoda un mazākumtautības valoda. Un es tagad precīzi neatceros, laikam bija vecuma posms, kur bija noteikts apmēram 50 pret 50 un citos vecuma posmos nebija tā proporcija noteikta... tātad, lietojot abas valodas.

A. Miltuze.

Jā. Paldies par precizējumu.

Es teiktu, ka mums ir jāskatās, kas ir tas sasniedzamais rezultāts, tas, ko mēs gribam panākt ilgtermiņā, domājot par bērnu. Jo, jā, viņam ir svarīga šī daudzveidīgā vide. Tomēr valsts valoda viņam būs nepieciešama viņa turpmākajā dzīvē, viņa spējai konkurēt darba tirgū, viņa izglītībā un tāpēc ir būtiski, ka šo valsts valodu tā kā tiešām no agrīna vecuma bērns apgūst. Un domājot par tiem valodu kodiem jeb tām valodu vidēm, kā jau es iepriekš minēju, tad ir būtiski, ka tomēr, lai tā apgūšana notiktu veiksmīgi, tad, teiksim, šī pirmsskolas izglītības iestāde ir vide, kur tiek runāts šajā valsts valodā un bērns līdz ar to šajā te vidē viņš arī šo valodu agrīnā vecumā apgūst.

Par... es jau tagad piemirsu... par interešu izglītību... kāds bija precizējošais... Nu, jā, es atvainojos, es te drusciņ saputrojos... Kāpēc nevar būt tā bilingvālā pieeja? Jā, īstenībā tas pamatojums ir tāpēc, lai bērnam būtu iespēja būt šajā vienotajā... nu tajā valodas vidē, kurā ir šī valsts valoda. Un tāpēc es uzskatu, ka nevajadzētu agrīnā vecumā tā kā dalīties starp divām šīm te valodām vienlaicīgi vienas dienas laikā.

Ja bērnam... nu, tā kā fiziski viņš, piemēram, aiziet no šīs te nodarbības uz interešu izglītību, tur mainās cilvēki, kas ar viņu darbojas, tur atkal viņam ir iespēja šo te valodu pārslēgt, bet grupiņā nu nevajadzētu būt tā, ka viņam ir viens cilvēks, kurš tā kā vienu brīdi runā vienā valodā un otru brīdi otrā valodā un tad bērnam ir daudz tā kā grūtāk varbūt šos te kodus izveidot un šīs te valodas apgūt.

Tāpēc es uzskatu, ka viņi tā kā var pārslēgt šīs valodas, pārvietojoties no vienas tā kā programmas uz otru programmu, bet viņas nevajadzētu miksēt.

I. Nikuļceva.

Paldies par atbildi.

Un tad man otrs jautājums. Šīs te tiesas sēdes laikā mēs arī atsaucāmies uz dažādiem starptautisko organizāciju atzinumiem un šo starptautisko organizāciju atzinumu pamatā arī ir zinātniski pētījumi, ko ir veikuši eksperti citās valstīs, nu, būtībā teiksim tā... daudz nopietnāki zinātniski pētījumi, kā Latvijā, vismaz ar labāku metodoloģiju un daudz lielāku arī respondentu skaitu.

Nu, es, piemēram, atsaucos uz to pašu Venēcijas komisijas atzinumu vai Konsultatīvās komisijas viedokli un arī daudzi ANO dažādi skaidrojošie dokumenti. Un tur vienmēr ir viens un tas pats secinājums, ka bērnudārza līmenī prioritāri būtu jānodrošina mācības vai bērnudārza pakalpojums dzimtajā valodā un tieši dzimtā valoda ir tas pirmais pakāpiens un tad uz tā pamata jau tiek veidota tālākā izglītība.

Un kā mums šķiet, tad tomēr Latvijas zinātnes viedoklis, secinājumi ir tiešā pretrunā.

Un tad man ir lūgums jums komentēt un teikt, kā tad jūs skatāties uz šiem te starptautisko organizāciju atzinumiem?

A. Miltuze.

Man droši vien tad būtu ar viņiem ļoti rūpīgi jāiepazīstas pirms tam, lai es varētu viņus korekti komentēt.

Un tas... mans viedoklis, kuru es šobrīd paužu, nebalstās uz Latvijas pētījumiem, bet arī balstās uz starptautiskiem pētījumiem un tieši visvairāk šo pētījumu ir valstīs, kur, piemēram, ir diezgan daudz... ir divu veidu īstenībā, kur mēs redzam visvairāk šos pētījumus. Valstīs, kurās ir vairākas valsts valodas. Un nu, piemēram, jā... tās var būt dažādas Eiropas valodas – Šveice, Beļģija, Luksemburga... Un plus otrs – tās ir valstis, kur ir diezgan daudz arī emigrantu ģimenes, kuras ir ieradušās un viņām ir jāintegrējas. Un tur šie rezultāti īstenībā ir diezgan viennozīmīgi, ka bilingvisms noteikti nav bērnu attīstību traucējošs, bet nāk bērnam tikai par labu.

Tā kā šobrīd es nevarēju... tad man tiešām ir jāiepazīstas detalizēti ar tiem pētījumiem, uz kuriem jūs atsaucāties.

T. Džibuti.

Jā, paldies.

Un man ir vēl viens jautājums turpinājumā tieši par to bilingvismu, ko jūs pateicāt tik tikko. Tur arī pretruna neveidotos, jo par to arī ir stāsts. Jūs teicāt par mikšēšanu divreiz. Tātad, viens vecāks, piemēram, runā latviski, otrs vecāks runā citā valodā, mazākumtautību valodā. Mums šī lieta ir tieši par privātajām izglītības iestādēm. Tātad te ir tā specifika. Es nezinu, kā ir valsts un pašvaldību bērnodārzos, bet privātajos tā arī bija, ka viens pedagogs runāja latviski un otrs runāja dzimtajā valodā. Tātad, attiecīgi, proti, krievu valodā.

Vai tā arī nebūtu tā pieeja, kas ir balstīta pētījumos, jo mēs jau arī runājam par to bilingvālo pieeju?

A. Miltuze.

Es tagad mēģinu šo situāciju pielīdzināt tam, ko es zinu no pētījumiem... Es domāju, ka... redz, tur ir tā lieta, ka bērniņš, ja viņš mājās runā vienā valodā, tad bērnodārzā... nu, tur tomēr būtu svarīgi, lai viņam ir šī vides, nu, tāda... nu, teiksim, ir grupiņa. Viņi ir vairāki bērniņi grupiņā un tad ir viens pedagogs, kurš runā vienā mēlē un otrs, kurš runā otrā. Un tad ir bērni... Nu, tur tā vide... no vienas puses, jā, dažāda pieredze stimulē attīstību, tas ir tas, ko es teicu.

Bet no otras puses es vienkārši domāju, vai bērnam, ja viņam turpat uz vietas, nu, tā kā tas viss mācību process ir tāds mikšēts... es nedomāju, ka tas viņam tanī brīdī nāk par labu. Jo... jā, lai viņš labāk iejustos, tur tomēr ir svarīgi, ka tā vide ir stabila.

Un... Jā, es īstenībā nepiekritīšu, ka bērnodārzā vajadzētu pamatapmācības programmā mikšēt, bet... nu tā iemesla dēļ, jā, ka tur būtu svarīgi, ka ir mājās tā viena vide, kurā viņš runā dzimtajā valodā, un tad ir bērnodārza vide, kurā viņš apgūst šo

valsts valodu. Un tā būtu tā miksēšana.

Ja mēs sadrumstalojam vēl sīkāk, nu jā, ir bērni, kuri tiks ļoti labi galā, jo viņu vienkārši šīs te bioloģiskās īpatnības ir tādas, bet jā... es nedomāju, ka tam vajadzētu būt tādām... Nu, atkal... kāpēc vajadzētu būt, ka privātajos bērnudārzos ir jābūt tā un tad valsts bērnudārzos ir jābūt citādāk? Nu, tai sistēmai ir jābūt prognozējamai līdzīgā veidā. Es nezinu...

Man par šo droši vien būtu jāpadomā vēl detalizētāk. Bet tā atbilde šobrīd ir tāda.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai Saeimas pārstāvim būs jautājumi?

S. Bērtaitis.

Jā, godājamā tiesa, būs divi jautājumi.

Sakiet, lūdzu, Miltuzes kundze... Tātad, vai es pareizi saprotu, ka ja bērns ģimenē runā savā dzimtajā valodā un savukārt apmeklējot dārziņu – pirmsskolas iestādi, apgūst šo saturu un runā ar pirmsskolas pedagogiem valsts valodā, vai šī pirmsskolā lietotā valoda apdraud vai neapdraud šī bērna dzimtās valodas spējas, vai tas nodara kaut kādu kaitējumu šai dzimtajai valodai?

A. Miltuze.

Jā, paldies par jautājumu.

Es teiktu, ka neapdraud, jo paralēli veidojas šie te divi valodu kodī. Notiek pārslēgšanās no vienas valodas uz otru. Un pirmsskolas vecumā... nu jā, protams, te ir stāsts par ģimeni, cik lielā mērā ģimene piedalās valodas veidošanā. Bet, ņemot vērā, ka tā ir vide, kur vienkārši ģimenē sarunājas dzimtajā valodā, nu, tad šī viņu valoda izveidojas... Es nekādu apdraudējumu neredzu.

Tas, kas varētu būt risks nākotnē, kas tiešām parādās pētījumos, ka, teiksim, ja to dzimto valodu akadēmiskā tālāk nemācās, bet te jau es runāju par skolu... kur, piemēram, nemācās... teiksim, kaut vai velkam paralēles ar latviešu ģimenēm, kas dzīvo, piemēram, angļiski runājošajās zemēs, tātad bērns mācās skolā angļu valodā un ģimenē runā latviski, bet ja viņam nav nekādu nodarbību latviešu valodā, tad arī viņam vienā brīdī būs daudz vieglāk izteikties angļiski un arī angļu gramatika ies labāk nekā latviešu gramatika, bet tas jau ir tālāk par skolas vecumu, kur ir jādomā par to, lai šī dzimtā valoda arī akadēmiski tiktu izkopta.

Bet pirmsskolas vecumā, kur notiek šī valodas veidošanās vidē, tur es neredzu nekādu apdraudējumu, jo tās valodas... bērns viņās praktizējas vienkārši dažādās vidēs.

S. Bērtaitis.

Paldies.

Un pēdējais jautājums būtu tāds. Tātad, runājot par bērniem agrīnajā vecuma posmā no 1,5 līdz 3 vai 4 gadu vecumam, tātad šajā laika posmā jūs minējāt, ka... bet es vienkārši gribēju, lai jūs apstipriniet... respektīvi, šajā vecuma posmā, kamēr bērnam vēl nav šīs emocionālās pašregulācijas spējas attīstījušās, tad sanāk tā, ka šis pieaugušais, kas viņam ir līdzās, tātad sniedz šo emocionālo regulāciju bērnam neverbālā veidā. Vai es pareizi sapratu? Nu, primāri šī te neverbālā metode ir tas, kā šī emocionālā regulācija no pieaugušā puses bērnam tiek sniegta. Pareizi? Vai jūs varat apstiprināt to?

A. Miltuze.

Jā, es vēl papildināšu. Tātad, ne tikai pilnīgi neverbālā veidā, bet arī, protams, runājot. Bet intonatīvi runājot, pat ja tā nav dzimtā valoda, bet es runāju nomierinošā balsī jeb... ir dažādi emociju regulācijas paņēmieni – viens ir mierināšana, otrs ir uzmanības pārslēgšana. Tas kad, piemēra, bērns kurš ir sakreņķējies, es viņam rādu, ka paskat, paskat.... Tā kā pievērsu uzmanību kaut kam citam.... Bet tas arī notiek gan ar balsi, gan ar kustību. Un bērns reaģē uz šo balsi un uz kustību, pat tajā brīdī varbūt nesaprotot konkrēto vārdu.

Bet, jā, jums ir taisnība, tātad šajā agrīnajā vecumā šī emociju palīdzība emociju regulēšanā notiek dažādos neverbālos, intonatīvos, ķermeniskos veidos. Un valodas izpratne nav pats galvenais.

S. Bērtaitis.

Paldies, vairāk jautājumu nebūs.

A. Laviņš.

Paldies, Miltuzes kundze, Satversmes tiesas vārdā pateicos jums par atsaucību piedalīties šajā Satversmes tiesas lietā, par sniegtajām atbildēm uz tiesas rakstveida jautājumiem un šodien tiesas sēdē sniegtajām atbildēm uz dažādiem jautājumiem.

Paldies jums! Novēlēšu jums jauku dienu un jūs varat atslēgties no pieslēguma tiesas sēdei. Paldies jums!

A. Miltuze.

Paldies. Jā. Visu labu!

A. Laviņš.

Visu labu!

Cienījamie lietas dalībnieki! Informēšu, ka vēl kā viena pieaicinātā persona, kas bija aicināta uz tiesas sēdi, bija privātā pirmsskolas izglītības iestāde „BONA FAVOLA”.

No šīs izglītības iestādes esam saņēmuši ziņas par to, ka ir dažādi iemesli, kāpēc ne uz iepriekšējo tiesas sēdi, ne uz šodienas tiesas sēdi pārstāvis nevar ierasties.

Bet ir atsūtīts ļoti lakonisks šīs iestādes viedoklis. Un šim iestādes viedoklim vajadzētu būt nosūtītam lietas dalībniekiem. Vai jūs to varat apstiprināt?

I. Nikuļceva.

Nē, nevaram. Mums nav nosūtīts. Vismaz līdz tiesas sēdes sākumam nebija nosūtīts nekas.

S. Bērtaitis.

Nē, godātā tiesa, nav nekas saņemts.

A. Laviņš.

Jā, es noteikti palūgšu tiesas sēžu sekretārei izsniegt šo viedokli.

Bet, kā es teicu, viedoklis ir ļoti lakonisks, tāpēc to nebūs gūti uztvert, ja šajā brīdī es to nolasīšu.

Tātad... „Privātā pirmsskolas izglītības iestāde „BONA FAVOLA” sniedz skaidrojumu Latvijas Republikas Satversmes tiesai par izglītojamo dzimtās valodas apguvi.

2023. gada septembrī izglītības iestādes administrācija saņēma kolektīvu iesniegumu no iestādes vecākiem ar lūgumu organizēt bērniem dzimtās valodas nodarbības.

Pēc pedagoģiskās sapulces iestādes administrācija pieņēma lēmumu izveidot dzimtās valodas apguves nodarbības dienas otrajā pusē. Nodarbības notiek vienu reizi nedēļā. Bērņus sadala pēc vecuma. Bērniem no trīs līdz pieciem gadiem nodarbības notiek 60 minūtes, pēc pieciem gadiem – 80 minūtes. Vecākiem nav jāmaksā par nodarbībām.

Mācību gada laikā iestādes pedagoģiskais personāls konstatēja, ka bērniem divu un trīs gadu vecuma posmā ir grūtāk pāriet uz izglītību valsts valodā, tāpat iestādē ir bērni ar valodas un mācību traucējumiem. Pāreja uz izglītību valsts valodā šiem bērniem notiek ar lielām grūtībām un prasa vairāk individuālus risinājumus un nodarbības.”

Šāds viedoklis, kā es teicu ir saņemts un tas būs arī jums izsniegts. To esmu darījis jums zināmu.

Bet šobrīd ir jautājums par to, vai saskatāt kādus būtiskus šķēršļus, ka neuzklausot tiesas sēdē tieši šo pirmsskolas izglītības iestādes pārstāvi, mēs varētu vai nevarētu turpināt lietas izskatīšanu.

Kāds ir jūsu viedoklis?

I. Nikuļceva.

Nu, droši vien, ka nesaskatām būtiskus šķēršļus. Nu, ja pirmsskolas iestādes pārstāvis nevar ierasties, tad nu droši vien ir jāapmierinās ar rakstveida viedokli.

A. Laviņš.

Paldies.

Līdzīga situācija ir arī bijusi ar citu izglītības iestādi... tajā gan bija tieši sniegta informācija par to, ka nepiedalīsies, bet sniegs rakstiski.

Un Saeimas pārstāvim?

S. Bērtaitis.

Godājamā tiesā, būtisku šķēršļu nav, bet atstāju tiesas ieskatam šo.

Paldies.

A. Laviņš.

Labi. Tātad Satversmes tiesa nolemj, ka mēs varam turpināt lietas izskatīšanu arī tādā situācijā, kad pirmsskolas izglītības iestādes pārstāvji nav ieradušies uz šīs lietas izskatīšanu kā pieaicinātās personas, bet ir viņu viedoklis.

Tā praktiski mēs esam uzklaušījuši visas papildus pieaicinātās personas.

Bet vēl būs papildu jautājums Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvjiem.

Paldies, ka jūs esat arī šajā tiesas sēdē un es aicinātu pārstāvi... vienalga, vai Arkles kundze vai Delijevas kundze... man būs vismaz divi jautājumi un raudzīsim, kura no jums varētu sniegt izsmeļošāku atbildi uz šo.

Tātad, joprojām esam... mums ir nepieciešams noskaidrot, kā šis individuālais un personiskais atbalsts bērnam tiek sniegts.

Tātad, esmu jau norādījis, ka 2022. gada 18. augusta Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdē, runa ir par Saeimas attiecīgās komisijas sēdi, Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvis, skaidrojot Vispārējās izglītības likuma normu, kas paredz individualizēta un personalizēta atbalsta iespējas valsts valodas apguvei, ir norādījis... un citēju „atsevišķos gadījumos ne tikai mazākumtautību bērniem, bet arī diasporas bērniem ir iespējams izmantot palīg līdzekļus citās valodās”.

Kas ir domāti šie „citi palīg līdzekļi citās valodās”?

O. Arkle.

Labdien, godātā tiesa! Atbildot uz jūsu jautājumu, tad varbūt ka „palīglīdzekļi citās valodās” ir šinī gadījumā domātas atgādnes vai kādi uzskates materiāli, ja ir nepieciešams norādīt uz kaut ko.

Bet patiesībā atbildot uz šiem jautājumiem un uz tiesas jautājumiem arī iepriekš mēs tāpat konstatējām un zinām, ka ir nepieciešams nodrošināt valsts valodā arī atbalstu.

Ja ir šie atsevišķie gadījumi, kā mēs runājām, varbūt lai novērstu neskaidrības vai kā, tad ļoti retos gadījumos, tad kā bija teikts šajā Saeimas komisijas sēdē... tad ir iespējams izmantot kādu no vizuālajiem atgādinājumiem vai kādu līdzīgu.

A. Laviņš.

Lai būtu tikai priekšstats, mazliet ieskicējiet, kas tas varētu būt par materiālu, kas tiek izmantots. Un tas tiek izmantots obligātā satura apgūvē, sniedzot šo individuālo atbalstu „palīglīdzekļi citā valodā”. Mazlietiņ detalizētāk paskaidrojiet, lai būtu priekšstats, kas tas tāds varētu būt?

O. Arkle.

Jā. Pirmsskolas izglītības posmā, kā mēs zinām, tad ir ļoti daudz metodisko materiālu, ko mēs varam izmantot apgūstot valodu, apgūstot prasmes un tie ir ne tikai verbālie līdzekļi, bet arī dažādi vizuālie līdzekļi, kur mēs, piemēram, norādām, kā ir veicams dienas režīms, kā ir jāseko norādēm, kur ir pieejama informācija, kur bērns var bērna labākajās interesēs tāpat atrast nepieciešamo palīdzību. Tie ir tie blakus līdzekļi, kuri ļoti palīdz šinī gadījumā arī ne tikai, protams, verbāli, bet arī norādot par iespējamām pārvietošanās varbūt vietām, iespējām, evakuācijas iespējām. Tie ir patiesībā nu gadījumi, kurus ir ļoti... kur ir iespējams arī dzīvībai bīstamas situācijas, īpaši evakuācijas gadījumā. Tāpēc ir šie atsevišķie gadījumi.

A. Laviņš.

Un nākamais aspekts, ko es vēlētos, lai Izglītības un zinātnes ministrija arī sniedz savu skaidrojumu... ir saistīts ar to, ko dzirdējām iepriekšējā tiesas sēdē no Izglītības kvalitātes valsts dienesta pārstāvja teiktā par to, ka pirmsskolas izglītības posmā šī obligātā satura apguve notiek visas dienas garumā tādas kā vienas rotaļu nodarbības ietvarā un šajā laikā neesot šķēršļu, lai interešu izglītība un attiecīgā mazākumtautības valoda arī šīs dienas ietvarā tiktu pasniegta. Un norāda bija tikai uz to: ja tas tiktu darīts tādā veidā, ka, piemēram, no rīta 9 līdz pulksten 12 vienlaidus norisinātos tikai šī interešu izglītība citā valodā, tas būtu nepieņemami. Savukārt, ja tas norisinātos tā, ka no rīta ir viena stunda, dienas vidū ir viena stunda un dienas noslēgumā ir viena stunda, tad Izglītības kvalitātes valsts dienests nesaskatītu, ka šāda

interesešu izglītības un obligātā satura mijiedarbība būtu pretrunā normatīvo aktu prasībām.

Vai Izglītības un zinātnes ministrijai ir līdzīgs skatpunkts par šādu divu programmu mijiedarbību?

O. Arkle.

Jā, jo šīs programmas var mijiedarboties mācību procesa laikā, rotaļu nodarbību laikā. Tātad, ja ir vienošanās ar vecākiem un ja ir norādīta šāda kārtība arī izglītības iestādē attiecībā uz rotaļu nodarbību plānu, tad, piemēram, šī interesešu izglītības nodarbība var būt vienu stundu no rīta, pusdienas laikā vai vakarā. Patiesībā arī šeit var būt situācijas, ka tiek miksētas šīs rotaļu nodarbības, interesešu izglītības nodarbībām. Ja ir kādam no bērniem vai bērnu grupām nepieciešama interesešu izglītības nodarbība un ir vecāki izvēlējušies mazākumtautību valodas interesešu izglītības nodarbību, tad tajā pašā laikā kādiem citiem bērniem var būt kāds cits fakultatīvs, kāda cita nodarbība. Tātad, var miksēt šo sadarbību un šīs nodarbības. Tas nenozīmē, ka ir jānosaka ir noteikts posms, ka tieši tad notiks viena vai otra nodarbība.

Mēs piekrītam Izglītības kvalitātes valsts dienesta viedoklim.

A. Laviņš.

Paldies.

Un vēl šāds interesants aspekts, kas izskanēja no Kvalitātes valsts dienesta pārstāvjiem par to, ka pirmsskolas izglītības programmai ir jābūt īstenotai divpadsmit stundas dienā. Ja tas tā nav, tad šāda izglītības iestāde var nesaņemt, vai pareizāk sakot, nesaņem no pašvaldības līdzfinansējumu.

Tad ir jautājums par to... ja šajā darba laikā, kas ir divpadsmit stundas, tiek īstenota pirmsskolas izglītības programma un kā es ieskicēju šo piemēru... viena stunda ir no rīta, viena dienas vidū un viena dienas noslēgumā... tiek īstenota mazākumtautību interesešu izglītības programma, vai tas nozīmētu, ka divpadsmit stundu pirmsskolas izglītības programmas īstenošana netiek veikta, jo šīs trīs stundas tiek skaitītas ārā no šīm divpadsmit stundām un šāda izglītības iestāde nesaņemtu finansējumu no pašvaldības?

O. Arkle.

Paldies par jautājumu.

Nē, jo arī šīs stundas, tāpat kā pašvaldību dibinātajās izglītības iestādēs, ja mazākumtautību interesešu izglītības programma tiek īstenota dažādos laikos rotaļu nodarbību laikā, tas skaitās šajā laikā, tāpat arī privātajās izglītības iestādēs attiecībā uz divpadsmit stundu noteikto periodu.

A. Laviņš.

Tātad, šādā situācijā tik un tā uzskatītu, ka visas šīs divpadsmit stundas tiek īstenota pirmsskolas izglītības programma, pat ja paralēli noris trīs stundas, piemēra pēc, interešu izglītības programma un tas nebūtu šķērslis, jūsuprāt, atņemt vai liegt līdzfinansējumu attiecīgajai privātajai pirmsskolas izglītības iestādei?

O. Arkle.

Jā, noteikti nē. Jo valsts ir noteikusi arī atbalstu mazākumtautību interešu izglītības programmu īstenošanai.

A. Laviņš.

Paldies.

Un šis slodzes jautājums. Vēl varētu noskaidrot... Un paturam prātā, ja runājam par bērniem vecuma posmā no pusotra līdz trīs gadiem... Jūs arī iesniedzāt informāciju, ka maz ir tādu gadījumu, ka vecāki izvēlas šajā vecuma posmā bērnu sūtīt uz interešu izglītību un mēs dzirdējām, bērns nemaz neapzinās, ka piedalās interešu izglītībā, jo atbilstoši vecuma posmam droši vien, ka tā izpratne nav tāda, nošķirtu vienu izglītības programmu no citas.

Bet sakiet, lūdzu, tad par šo slodzi, ja pirmsskolas izglītības iestādē obligāto programmu ir jāapgūst visas dienas garumā un mazākajiem bērniem ja tiek... vienalga... caur figūriņu veidošanu no māla vai no plastilīna, ir attiecīgas... nu, es nezinu... viena un citas stundas ir saistītas ar mazākumtautību kultūras apguvi ar citādām metodēm. Vai mēs varam teikt, ka tās trīs stundas nāk klāt tām divpadsmit stundām vai tās trīs stundas iekļaujas šajās divpadsmit stundās, kurās noris obligātais saturs?

O. Arkle.

Es gribētu teikt, ka šīs trīs stundas iekļaujas šajās stundās, kad notiek obligātais saturs, jo mēs jau nevaram atšķirt elementus, kuri tiek apgūti rotaļu nodarbību laikā vai tajā pašā laikā interešu izglītības programmas apguves laikā, kas tikai pastiprina, veicina, palīdz, atbalsta mijiedarbībā... Nav noteiktas divas atšķirīgas kārtības, kā iekļaut.

A. Laviņš.

Un sakiet, vai vecākiem būtu iespējas darīt zināmu... vienalga, vai tā būtu pirmsskolas izglītības iestāde, privāta vai valsts un pašvaldības dibināta, ka iestādes vadībai darīt zināmu, ka ja šāds ir uzskats, ka divpadsmit stundās tās trīs stundas var iekļauties, ka varētu noteikt, cik tad atbilstoši tā bērna spējām šis interešu izglītības nodarbības un laiks varētu tikt iekļauts dienas ritmā. Vai tādas iespējas vecākiem ir,

ņemot vērā to, cik lielu slodzi tam bērnam var uzlikt? Vecāki teiktu, ka slodze ir pieļaujama šāda un to darītu zināmu iestādes vadībai, kas to varētu ņemt vērā. Un arī šajā vecuma posmā, kur mēs redzam, ka vecāki neizvēlas praktiski interešu izglītību, ka tas varētu mainīties, jo vecākiem būtu iespēja pateikt, kas tad bērniem ir vislabākais.

O. Arkle.

Jā, šis ir arī... šis bija mūsu mērķis patiesībā, lai šo interešu izglītības programmu īstenotu, veicinātu pirmsskolas izglītības iestādes, arī vispārējās izglītības iestādes un tas ir svarīgi, ka mēs esam šo iespēju devuši un tāpēc ir ļoti svarīgi, lai arī tas tiktu īstenots. Un šeit būtu... tā ir arī dibinātāja kompetence, dibinātāja rīcība patiesībā par šo informēt vecākus, un palīdzēt varbūt tiešām arī izglītības iestādēm izprast šo un pieņemt kā ļoti labu iespēju tad apgūt šo interešu izglītības programmu. Un tas noteikti ir veicināms. Bet ar dibinātāju palīdzību.

A. Laviņš.

Paldies.

Esmu saņēmis atbildes uz interesējošajiem jautājumiem.

Jā, vēl būs citi jautājumi tiesnešiem un vārds tiesnesim Gunāram Kusiņam. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Labdien! Man viens jautājums saistībā ar ministrijas sniegto informāciju šā gada 3. jūnijā, ko jūs sniedzāt Satversmes tiesai.

Tātad es nocitēšu... es domāju, ka jūs atcerēsieties „uz 2024. gada 28. maiju Valsts izglītības informācijas sistēmā ir reģistrētas 14 privātās izglītības iestādes, kas īsteno mazākumtautību pamatizglītības programmu 2., 3., 5., 6., 8 un 9. klasē, pamatojoties uz likuma pārejas noteikumu 102. punktu”.

Un tad ir teikums „neviens no tām 1., 4. un 7. klasē neīsteno mazākumtautību valodas un kultūrvēstures interešu izglītības programmu”.

Cik es no lietas faktiskajiem apstākļiem, tātad... pieteikuma iesniedzēja meita mācās šobrīd 7. klasē. Vai mēs varam secināt no tā, ka skola pati nav izvēlējusies šo programmu īstenot 7. klasē? Un ja tā, tad varbūt jums ir kādi tādi viedokļi no Izglītības ministrijas, kāpēc tas tā varētu būt? Varbūt viņi īsteno, bet jums nepaziņo? Varbūt ir kaut kādas informācijas apmaiņas problēmas vai arī kaut kādi citi iemesli?

O. Arkle.

Paldies par jautājumu.

Mēs esam pievērsušies šim jautājumam un tas, kur mēs varam iegūt pamatotu atbildi, ir Valsts izglītības informācijas sistēma. Un tieši šajā gadījumā un arī analizējot

šo situāciju, mēs esam konstatējuši, ka ļoti bieži... vai, nē, es varbūt nevaram apgalvot, ka bieži... bet dažkārt netiek izmantotas valsts piedāvātās tiesības un netiek nodrošināta interešu izglītības programma 1., 4., 7. klasē ar valsts noteikto finansiālo atbalstu.

Bet, kā mēs dzirdējām arī tiesas sēdēs, tad ir vecāki izteikuši gribu un šīs programmas īstenot, bet katrā ziņā tad tas, ko mēs esam konstatējuši Valsts izglītības informācijas sistēmā, tad ne vienmēr atbilst tam, ko mēs kādreiz arī lasām mājaslapās vai kā, ka vecāki tiek aicināti iesaistīties, pat arī dažos gadījumos tiek lūgts finansējums, bet patiesībā to nodrošina valsts. Un tas būtu arī jādara zināms noteikti pašvaldībām, dibinātājiem, jo šādai situācijai nevajadzētu būt. Nav jābūt.

G. Kusiņš.

Un vai es pareizi saprotu... Tad tas varētu būt tādu iemeslu dēļ, ka, lai gan valsts piedāvā šādas programmas un valsts piedāvā apmaksāt šādas programmas, tomēr ir privātās izglītības iestādes, kas neizvēlas šīs programmas, bet rīkojas savādāk... varbūt tās nosauc par savādāk interešu izglītības programmām vai kā savādāk... vai arī vienkārši nepaziņo, ka viņi kaut ko tādu īsteno?

O. Arkle.

Jā, ir iespējami abi gadījumi. Kā mēs arī dzirdējām tiesas sēdēs, tad šādi gadījumi ir. Jā.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies. Nav jautājumu.

A. Laviņš.

Paldies.

Ja nu gadījumā par izskanējušo lietas dalībniekiem ir jautājumi, jums ir iespēja šobrīd uzdot precizējošus jautājumus.

Nikuļcevas kundze?

I. Nikuļceva.

Nē, paldies mums nebūs jautājumu.

A. Laviņš.

Paldies.

Saeimas pārstāvim?

S. Bērtaitis.

Arī nebūs.

A. Laviņš.

Arkles kundze, paldies jums par papildu sniegtajām atbildēm. Paldies.

Jā... pirms lemjam par lietas izskatīšanas pēc būtības pabeigšanu, vēl ir tiesnešu jautājumi lietas dalībniekiem.

Vārds tiesnesim Gunāram Kusiņam. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Man ir jautājums Džibuti kungam.

Paturpinot to, ko es nupat jautāju Izglītības ministrijas pārstāvei, saki, lūdzu, tad kas bija tie apsvērumi, kāpēc jūs izvēlaties, lai meita turpinātu apmācības 7. klasē, ja privātā izglītības iestāde neizvēlas šādu mazākumtautību apmācības programmu, ko arī finansē valsts?

T. Džibuti.

Jā. Paldies par jautājumu.

Būtību es atgādināšu, jo es jau atbildot uz Saeimas pārstāvja līdzīgu jautājumu atbildēju, ka Ministru kabineta noteikumi, kas regulē šo te gan programmu saturu, gan arī finansējumu, tika pieņemti tāpat burtiski pirms jaunā mācību gada sākuma.

Tad attiecīgi, cik es saprotu, tad mācību iestāde tik īsā laikā un tas arī ir saistīts ar to, ka Satversmes 1. pants ir piesaukts šajā te lietā, nevarēja izstrādāt un akceptēt pašvaldībā, jo vairāk mēs zinām, ka Rīgas pašvaldība nav tik varbūt pretimnākoša, kā bija Jūrmalas pašvaldība, kā izrādījās. Tad viņa nevarēja tik ātri saskaņot un šo te programmu ievest dzīvē, tāpēc to apmaksā paši vecāki. Tad sanāk, ka tas ir tas iemesls, ka valsts nav rīkojusies pietiekoši ātri, lai jaunajam gadam tā programma tiktu izveidota un nofinansēta.

G. Kusiņš.

Jā, bet mācību gads tomēr ir diezgan ilgs. Un vai jūsuprāt tad jūs nevarējāt vērsties... labi, dažas dienas pirms mācību gada sākuma... Vai pēc tam jūs rosinājāt izglītības iestādi, ka ir šāda iespēja, ka šo apmaksā valsts nevis jūs no saviem līdzekļiem? Vai izglītības iestāde to varēja apstiprināt vēlāk?

T. Džibuti.

Cik es sapratu, tad šajā tiesas procesā šī informācija izskanēja un izglītības iestāde ņēma vērā un tad droši vien nākamajā mācību gadā tas arī tiks darīts. Bet tam ir vajadzīgs laiks. To nedara parasti pa divām vai trim dienām... tāpat attiecīgi viņi varbūt pat pa mēnesi nevar paspēt tieši ar Rīgas pašvaldību to saskaņot, jo mēs dzirdējām ne tikai arī no Izglītības un zinātnes ministrijas, bet arī no citām pieaicinātajām personām... pašvaldību, man liekas, pārstāvji arī ir teikuši, ka Rīgā kaut kas tur līdz

galam nestrādā ar šo te valsts atbalstu.

G. Kusiņš.

Jā. Labi. Paldies.

Jā, un tad man vēl viens jautājums būtu Saeimas pārstāvim.

Iepriekšējā tiesas sēdē mēs dzirdējām viedokli par to, ka būtu... pieaicināto personu viedokli par pirmsskolas izglītības pakāpē piemērojamām valodas proporcijām, sauksim to tā. Un izskanēja viedoklis, ka pārsvarā jeb vairākumā būtu jālieto valsts valoda. Šādā interpretācijā tas tika pasniegts attiecībā uz pirmsskolas izglītības iestādēm.

Sakiet, lūdzu, kāds ir jūsu viedoklis. Vai šādu pašu tādu vairākuma vai mazākuma proporciju vai ko... kāpēc to nevar attiecināt uz pamatizglītības posmu, piemēram? Un vai šādu elastīgu pieeju nevar attiecināt arī... tieši tādu pašu piemērojot arī likuma vārdisko redakciju, kāda šobrīd ir gan pirmsskolas izglītības pakāpē, gan pamatizglītības pakāpē? Kāpēc nevar tik elastīgi, kā iepriekšējā tiesas sēdē pateica attiecībā uz pirmsskolas izglītības iestādēm?

S. Bērtaitis.

Lai precizētu jautājumu... Kāpēc nevarēja turpināt šo bilingvālo modeli?

G. Kusiņš.

Nē, nē... Pie programmu apstiprināšanas tika ņemts vērā... tika norādīts, ka tām programmām pārsvarā būtu jābūt... tai apmācībai būtu jābūt pārsvarā valsts valodā un šīs rotaļu nodarbības tā kā pārsvarā...

S. Bērtaitis.

Ā... jūs domājat Izglītības kvalitātes valsts dienests, ja?

G. Kusiņš.

Jā, tieši tā.

S. Bērtaitis.

Nē, nu tā tad... labi... sapratu jautājumu.

Saeima ir noteikusi, ka pirmsskolas izglītības posmā un pamatizglītības posmā vispārējā izglītības programma ir īstenojama valsts valodā. Un tas ir tas, ko mēs saprotam ar tā saucamo „obligāto saturu”. Tātad, ir pamatizglītības posmā noteikts obligātais saturs un arī pirmsskolā arī sākot jau no pusotra gada vecuma ir noteikts saturs, kas ir nepieciešams, lai pirmsskolas izglītojamie varētu apgūt un sagatavoties pamatizglītības pakāpei. Un valsts uzstādījums bija, ka šim pamatizglītības saturam...

šim pirmsskolas izglītības obligātajam saturam ir jābūt valsts valodā īstenotam. Tas ir vispārējās izglītības uzdevums.

Ja mēs runājam savukārt par interešu izglītības programmām, tad tam ir atsevišķs mērķis, viņš nav saistīts ar šo vispārējo izglītības saturu un tas ir individuālu vajadzību apmierināšana fakultatīvā veidā... respektīvi, brīvā veidā vai persona izvēlas vai neizvēlas apmeklēt interešu izglītības nodarbības.

Tas, ko minēja iepriekšējā tiesas sēdē Izglītības kvalitātes valsts dienests pārstāvis... es drīzāk aicinātu tiesu domāt par to, lai šādas interešu izglītības nodarbības neizmantotu ļaunprātīgi, lai apietu likumdevēja nolūku, ka šis obligātais saturs un šī valodas lingvistiskā vide šajās pirmsskolas izglītības iestādēs ir jānodrošina valsts valodā. Un šī lingvistiskā vide nevar tik aizstāta ar šo svešvalodu, kas ir mazākumtautību valoda. Tātad, tas būtu tas primārais... respektīvi, ja apgūst obligāto saturu, tad primāri tomēr lielākais uzsvars ir uz valsts valodu un šī interešu izglītība ir tikai papildinoša. Un ja viņa sāk jau aizstāt lielākajā daļā gadījumu šo obligāto saturu, tad tas jau vairs neliecinātu, ka tā ir papildinoša, ka tas ir nevis izņēmums, kas papildina vispārējo, bet jau pretendētu uz to, ka tas jau savā ziņā ir bilingvāls modelis.

G. Kusiņš.

Bet tad man ir papildu jautājums.

Tad, vai no jūsu teiktā es saprotu, ka jūs kā Saeimas pārstāvis nepiekrītat tādai interpretācijai, ko sniedza šis Valsts izglītības kvalitātes dienests? Ka tas var būt pārsvarā... ka latviešu valodai ir jābūt pārsvarā un tā ir iespējams interpretēt šo izglītību valsts valodā?

S. Bērtaitis.

Godājamā tiesa! Jā, tātad Izglītības kvalitātes valsts dienestam ir savas kompetences, kurās likumdevējs nevar iejaukties tiesību piemērošanas jautājumos, bet tātad pamatuzstādījums, izstrādājot apstrīdētās normas, ir bijis tāds, ka ir šis obligātais saturs pirmsskolas izglītības posmā jāapgūst valsts valodā. Tāds ir bijis uzstādījums. Un šī interešu izglītība var nākt kā papildus elements, kur bērns var apgūt savu dzimto valodu, savu dzimto kultūru, izvērst un nostiprināt kaut kādas zināšanas, bet viņas nevar konkurēt ar šo pamatsaturu un valsts valodas lietojumu šajā pamatsaturā.

G. Kusiņš.

Labi.

Un tad vēl viens jautājums. Sakiet, lūdzu, mēs pagājušajā tiesas sēdē arī dzirdējām, ka ir ļoti dažādas situācijas. Ir tādas situācijas, kur šī pirmsskolas izglītības iestāde darbojas divpadsmit stundas un bērni tiek atvesti no rīta, teiksim, septiņos atved un septiņos paņem un ir tādas, kuras darbojas vien četras stundas.

Sakiet, lūdzu, vai tas var būt kaut kāds apstāklis, lai pateiktu, kad tad tās interešu izglītības kaut kādas formas var tikt īstenotas pie tik dažādiem modeļiem? Respektīvi, pamatzglītībā ir daudz maz noteikts un strukturēts, bet pirmsskolas izglītībā ir ļoti atšķirīgs.

Vai te šīs atšķirības varētu tikt ņemtas vērā, lai noteiktu, kā tad pirmsskolas izglītības iestādē šīs interešu izglītības kaut kādas formas var tikt iekļautas?

S. Bērtaitis.

Kāds būtu tas jautājums, uz kuru...?

G. Kusiņš.

Vai, ņemot vērā pirmsskolas izglītības iestāžu atšķirīgo darba laiku un to, ka šīs rotaļu nodarbības... tas varētu iespaidot to, ka vienlaikus bērnam ir jāapgūst vairākas... gan šis obligātais saturs un jāmēģina atrast vietas mazākumtautību izglītībai?

S. Bērtaitis.

Tā primāri tomēr ir izglītības iestādes atbildība, lai tas laiks, kuru pavada bērns obligātā pirmsskolas izglītības satura apguvei, būtu pietiekams, lai šis bērns šo obligāto saturu apgūtu valsts valodā. Līdz ar to, ja tas nepietiekams laiks un nevar apgūt, nu, tad var teikt, ka netiek īstenota pienācīgā kvalitātē šī pirmsskolas izglītības apguve.

G. Kusiņš.

Jā... tas iestādes atbildība tā būtu...

S. Bērtaitis.

Tas būtu primāri izglītības iestādes...

G. Kusiņš.

... un darba organizācija, kas ...

S. Bērtaitis.

Protams, ja arī uzraugošā iestāde konstatētu, ka netiek īstenota pienācīgi obligātā satura programma, es teiktu, ka tas būtu pamats iejaukties.

G. Kusiņš.

Jā. Paldies. Nav jautājumu.

A. Laviņš.

Paldies.

Ja citu jautājumu nav, tad jautāšu lietas dalībniekiem, vai varam pabeigt lietas izskatīšanu un pāriet pie tiesu debatēm?

I. Nikuļceva.

Jā, mūsu ieskatā varam pabeigt lietas izskatīšanu pēc būtības un pāriet pie debatēm.

A. Laviņš.

Saeimas pārstāvim?

S. Bērtaitis,

Varam pāriet.

A. Laviņš.

Vai ir nepieciešams pārtraukums pirms debatēm?

I. Nikuļceva.

Jā. Paldies. Mums būtu nepieciešams pārtraukums.

A. Laviņš.

Cik ilgs laiks būtu nepieciešams?

I. Nikuļceva.

Pēc tiesas ieskatiem pusotru, divas stundas.

A. Laviņš.

Saeimas pārstāvim?

S. Bērtaitis.

Pievienojos, tiesa, pieteicēju pārstāvei, pusotras līdz divas stundas.

A. Laviņš.

Tātad vismaz pusotras stundas.

Labi. Paldies.

Respektējot jūsu viedokli, tiks izsludināts pārtraukums līdz pulksten 13, kad turpināsim ar tiesu debatēm.

Ņemot vērā, ka uzmanību esam veltījuši pirmsskolas izglītības posmam un tikai, pieļauj, ka 30 minūtes debatēs būtu pietiekami ilgs laiks.

I. Nikuļceva.

Labi, mēs centīsimies iekļauties tajās 30 minūtēs. Un tad, ja neiekļausimies, tad lūgšim varbūt vēl dažas papildu minūtes.

A. Laviņš.

Paldies par sapratni.

S. Bērtaitis.

Jā, pilnīgi pietiks!

A. Laviņš.

Paldies. Tad esam ieskicējuši, kā turpmāk darbosimies.

Tātad, tagad pārtraukums līdz pulksten 13.00.

Paldies.

(Pārtraukums.)

A. Laviņš.

Turpinām tiesas sēdi.

Lietas izskatīšana pēc būtības jau ir noslēgta un esam pārgājuši pie tiesu debatēm.

Tāpēc vārds tiek dots tiesu debatēm pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem.

30 minūtes jūsu rīcībā.

Nikuļcevas kundze vai Džibuti kungs, kurš no jums sāks, tas ir jūsu jau izlemšanas jautājums.

Lūdzu, vārds jums!

T. Džibuti.

Paldies.

Es gribu uzsākt ar to, ka gan mūsu Satversme, gan saistošie starptautiskie līgumi garantē mums kā ģimenēm subjektīvas tiesības bērnu un visu mūsu mazākumtautību pārstāvju uz savām mazākumtautību izglītības iestādēm, tātad tās ir privātskolas, privātie bērnudārzi, kurus attiecīgi mana ģimene aktīvi izmanto un vēlas turpināt to darīt.

Privātā mazākumtautības izglītības iestāde priekš mums ir tāds kultūras centrs, kurā nav tikai kaut kāda interešu izglītība vai pulciņi, bet tomēr tāda nopietna zinātniski balstīta mācību iestāde. Šādas izglītības iestādes galvenais mērķis ir veidot, attīstīt un arī saglabāt bērna mazākumtautības identitāti. Tātad apgūt un attīstīt dzimto valodu, kultūru, tradīcijas un tas mums ir galvenais.

Privātā mazākumtautības izglītības iestādē mācību programma ir prioritāri jāīsteno mazākumtautību valodā, pretējā gadījumā tā vairs nav faktiski privātā mazākumtautību skola, bet vienkārši privātskola, kur klāt var būt arī kaut kādi pulciņi jeb interešu izglītība.

Tātad, mūsu gadījumā šobrīd tiek atņemta pamattiesība – savu privātskolu būtība. Manai ģimenei, bērniem mazākumtautības identitāte, tomēr tajā starpā arī dzimtās valodas apguve, ir ar visaugstāko vērtību un, manuprāt, valsts nedrīkst tik tālu iejaukties ģimenes izvēlē, kā liegt apmeklēt privāto izglītības iestādi savā dzimtajā valodā un ļaut mums to apgūt kā valodu un kultūru vienīgi interešu izglītībā.

Privātās mazākumtautību izglītības iestādes piedāvā izglītību pamatojoties uz bērna dzimto valodu kā viņa identitātes kodolu, kas ir gan domāšanas, gan radošuma pamatā un kam ir svarīga nozīme katra bērna personības veidošanās procesā. Un dzimtā valoda ir pamats tālākam mācību procesam, arī valsts valodas apguvei, kam ir milzīga nozīme, protams. Tā ir būtiska atšķirība no valsts izglītības iestādēm, kur izglītību nodrošina valsts, pamatojoties uz valsts valodas prioritāru apguvi, uz kuras pamata bērns apgūst citas zināšanas un prasmes.

Mūsu bērnu konstitucionālās sūdzības priekšmets ir tiesības izvēlēties savas privātās izglītības iestādes savā valodā. To aizvietošana ar vēl nepārdomātu interešu izglītību nozīmē to tiesību liegšanu, pretēji mūsu starptautiskajiem dokumentiem. Mūsu mērķis nav palielināt interešu izglītības stundu skaitu krievu valodā. Tātad tādā gadījumā mēs uzskatām, ka paliksim bez Satversmes aizsardzības, jo tās garantijas, kas ir pamatzglītībai, vispārējai izglītībai, neattiecas uz, piemēram, ārkārtējo situāciju, kā mums bija *Covid* vai cita varbūt pandēmija, vai epidēmija, kā mēs zinām, Baltkrievijas un Krievijas provokācijas uz robežām un var būt kaut kādi citi draudi, kas neļaus īstenot interešu izglītību. Mums tomēr liekas, ka vispārējā izglītība ir nopietnāka tā forma. Un mūsu mērķis, vēršoties Satversmes tiesā, ir sava privātā skola un savs bērnudārzs savā valodā.

Mūsuprāt, dzimtās valodas un kultūras apguve tieši interešu izglītībā nav nopietna alternatīva. Interešu izglītība ir bez vērtējumiem, kas ir svarīgi gan mums kā vecākiem, gan arī bērniem motivēšanai. Vērtējumi ir būtiski arī nākamajiem izglītības posmiem vai varbūt arī citās valstīs, ja bērns izvēlas starptautisku programmu, kura ir Eiropas Savienībā pieejama daudzās valodās. Tātad, tur arī tiek prasītas tās atzīmes un mums liekas, ka jau no paša dārziņa ir svarīgi, lai secīgi un pakāpeniski mēs varētu nonākt līdz tam, kā, piemēram, mums vidusskolā ir atļauts mazākumtautību bloks, kur arī tiek atzīmes un tad bērns pakāpeniski no dārziņa tam gatavojas tam pašam vidusskolas posmam.

Tātad, dzimtās valodas zināšanas ir, mūsuprāt, kā pamatprasmē, tāpēc dzimtajai valodai jābūt pamatprogrammā visās privātajās izglītības iestādēs, kas to vēlas un ko dibina mazākumtautību pārstāvji.

Interesu izglītība, savukārt, nu... vienīgi epizodiski varu arī piekrist, var palīdzēt bērniem pilnībā neaizmirst dzimto valodu. Pieredzējušie skolotāji no mūsu privātskolām aizies, viņiem atstās tikai fakultatīvu nodarbību lauciņu, mēs arī runājam ar skolotājiem, viņiem ir par šauru. Viņi uzskata sevi tomēr par skolotājiem, kas gan dārziņā, gan arī tālāk skolā grib izvērsties un realizēties pamatprogrammā.

Un kad ir vēlme un apņemšanās katru gadu mācīties mazākumtautību valodu un literatūru kā priekšmetu pamatprogrammā, tad arī ir bērnu motivācija, atbildība, sasniegumi, varbūt kaut kādu īsāku grūtību pārvarēšana. Tad kad tas bērns saprot, ka tā ir pamatprogramma. Un tā jau veido tādu pašatbildību.

Interesu izglītība to nesniedz. Un mums kā vecākiem un arī ministrijai, un arī valstij kopumā būs grūti izsekot, kādi būs bērnu sasniegumi interešu izglītībā, vai tiešām arī nākamajā posmā viņus novērtēs un tai interešu izglītībai būs tāda nozīme kā vispārējai izglītībai. Šaubos.

Turpretim bilingvālā pieeja, kurai tiešām ir garu gadu prakse Latvijā, ļauj vienlaikus gan mācīties, attīstīt un izmantot savu dzimto valodu vispārējā izglītībā, tajā skaitā arī valsts valodas apguvē, gan arī integrāli saista visu skolā notiekošo. Tātad, tā ir atzīta ne tikai pasaules zinātnes līmenī, bet arī mums, Latvijā, ir ļoti, ļoti plašas izstrādes, pozitīva pieredze un publikācijas šajā jomā, uz ko norādīja arī pieaicinātā persona Vladislavs Volkovs. Vairākus gadus tā tika prezentēta kā mūsu veiksmes stāsts. Turklāt izglītības valodas reforma tiek pamatota ar apsvērumu, ka bilingvālā izglītībā bērni neapgūst valsts valodu, taču vienlaikus attiecībā uz mazākumtautību valodām tas vairs neattiecas, proti, bez jebkāda pamatojuma tiek uzskatīts, ka ar trīs mācību stundām nedēļā interešu izglītībā ir pietiekami dzimtās valodas apguvei. Tātad, tas balanss, manuprāt, nav sasniegts.

Un tam visam nevar piekrist, jo interešu izglītība ir nepiemērota padziļinātai dzimtās valodas un kultūras apguvei, kā šodien arī minēja, tādai akadēmiskai apguvei, jo īpaši svarīgi tas ir bērnudārzā un pa posmiem attīstīt, kad jau var sasniegt to akadēmisko līmeni un gatavot tam. Bērnu arī nedrīkst pārslogot, papildus pamatprogrammai liekot apmeklēt nesamērīgi daudz interešu izglītības stundu un, kā mēs redzam, vienprātības nav ne par finansējumu, ne par to slodzi, ne par stundu sadalījumu dārziņā.

Noslēgumā es gribētu pateikt, ka privātās izglītības iestādi tomēr finansē pamatā bērnu vecāki un tās ir ģimenes tiesības izvēlēties, uzticēt privātajai izglītības iestādei mācīt bērnam viņu dzimto valodu, kultūru, nevis mācīt to tikai iekšēji ģimenē. Un liedzot mācību procesu privātajām mazākumtautību izglītības iestādēm, bērnu vecāki pārmaksā, kā es jau teicu, trīs, četras reizes, tātad par to pamata mācību procesu, kas patiesībā vairs neatbildīs mūsu vēlmēm attiecībā uz mācību pamatvalodas izvēli, par interešu izglītību tad papildus valsts nodrošinātām trīs mācību stundām nedēļā. Un mēs jau zinām pēc tā pirmā gada pieredzes, ka arī par privātskolotāju, par sestdienas,

svētdienas skolu faktiski mēs pārmaksājam vēl trešo reizi. Nu un tā ceturtā ir mūsu nodokļi, jo mēs visi esam nodokļu maksātāji un visa izglītība tiek finansēta daļēji no tiem nodokļiem. Tāpēc no ģimenes viedokļa mēs lūdzam atzīt par neatbilstošām šīs te apstrīdētās normas.

Paldies.

I. Nikuļceva.

Un tad es turpināšu.

Un sāksu ar to, ka mēs, protams, uzturam spēkā visu, kas tika pateikts jau iepriekš debatēs, kas, neapšaubāmi, attiecās ne tikai uz skolām, bet arī uz bērnudārziem. Un centīšos plašāk vairāk koncentrēties uz bērnudārziem.

Un tieši tāpat, kā attiecībā uz skolām, tad arī attiecībā uz bērnudārziem no Satversmes 112., 114. panta kontekstā, ņemot vērā arī Vispārējās konvencijas „Par nacionālo minoritāšu aizsardzību” 13. pantu, izriet ne vien mazākumtautību tiesības dibināt, veidot savas privātās izglītības iestādes, bet arī vecāku, bērnu, ģimenes tiesības izvēlēties.

Es gribētu uzsvērt, ka šis Konvencijas pants aizsargā visu veidu izglītību. Un tā ir ģimene, kas izvēlās, vai tā ir interešu izglītība, vai tā ir pamatizglītība, vai konkrētajā gadījumā tā ir bērnudārza līmeņa izglītība.

Privātajās pirmsskolas iestādēs un šeit ir arī tā būtiskā atšķirība starp privātajām un publiskajām izglītības iestādēm, tā nav valsts, kas nodrošina bērnam mazākumtautības identitātes attīstību un saglabāšanu. Tā ir tieši vecāku izvēle. Un nu arī pašu bērnu, bet bērnudārzu līmenī vairāk vecāku. Vecāki, protams, var izvēlēties attīstīt, saglabāt identitāti ģimenē, kā to ieteica vairākas pieaicinātās personas un arī mācīt valsts valodu ģimenē. Un arī mācīt mazākumtautības valodu ģimenē. Bet ģimene var izvēlēties arī šo pienākumu un šo vēlmi saglabāt, attīstīt bērna mazākumtautības identitāti uzticēt bērnudārzam. Un tas ir Vispārējās konvencijas 13. pants, kas aizsargā šo vēlmi. Tās ir pamattiesības.

Un Latvija, pieņemot apstrīdētās normas, šajā aspektā šīs pamattiesības ir pilnībā liegusi, norādot vecāku vietā, ka tā būs interešu izglītība un atstājot vecākiem iespēju mācīt tikai ģimenē. Tā arī ir iespēja, protams, bet tie ir vecāki, kas to izvēlas.

Tālāk es, protams, neatkārtošu visu to, kas ir norādīts jau iepriekš, ka tā kā valsts šīs pamattiesības ierobežo, tad ir jābūt leģitīmam mērķim un samērīgumam, bet tieši saistībā ar bērnudārziem pieskaršos vairāk šim samērīguma aspektam.

Nu un uzskatu, ka pirmsskolā netiek sasniegts līdzsvars vai samērīgums no vienas puses starp ģimenes, bērna interesi veidot, attīstīt, saglabāt savu mazākumtautības identitāti un arī apgūt dzimto valodu, un no otras puses starp valsts valodas apguves mērķi. Tas, protams, ir mērķis to mēs neapstrīdam.

Arī pēc lietas izskatīšanas atjaunošanas 6. jūnija sēdē valsts iestāžu – Izglītības

un zinātnes ministrijas, Izglītības kvalitātes valsts dienesta, Valsts izglītības satura centra – pārstāvji pievērsa uzmanību tikai vienam mērķim – tas ir, apgūt valsts valodu. Arī šodien Miltuzes kundze to norādīja. Ir tikai viens mērķis – apgūt valsts valodu. Un tādu mērķi kā saglabāt, cienīt bērna mazākumtautības identitāti, vērst izglītību uz bērna personības pilnvērtīgu attīstību, tas, neapšaubāmi, ietver arī mazākumtautības identitāti, valodu, kultūru un literatūru, tradīcijas un vērtību sistēmu. Tas vispār tiek ignorēts. To valsts neatzīst par vērtību un neciena un neņem vērā, izvirzot tikai par mērķi valsts valodas sasniegšanu.

Uzskatām, bērnudārza līmenī mācību līdzeklim primāri būtu jābūt valsts valodai, kas... es atvainojos... primāri būtu jābūt bērna dzimtajā valodai, kas ir vislabvēlīgākais variants no bērna viedokļa un kas, protams, neizslēdz valsts valodu un ko arī norādīja daudzas pieaicinātās personas, kam es pieskaršos mazliet vēlāk.

Un jo īpaši mūsu ieskatā nav pamata ierobežot dzimtās valodas ieguvu laikā līdz piecu gadu vecumam, tad, kad izglītības iegūšana nav obligāta un vēl jo vairāk, ja mēs runājam par pavisam maziem bērniem, līdz trīs gadu vecumam, jo šajā laikā bērni ne tik daudz mācās, uz ko mums arī norādīja vairākas pieaicinātās personas, kā iegūst tādas pamata iemaņas arī sociālās prasmes un attīstās.

Un tad tālāk jau runājot par to, ka bērna dzimtajai valodai būtu jābūt tam pamatam, es sāksu ar to, ka sākumā pieskaršos starptautisko organizāciju dokumentiem, kurus es vēlētos vēlreiz uzsvērt.

Tātad, šīs te starptautiskās organizācijas ir norādījušas, ka pirmsskolā prioritāri ir jāizmanto bērna dzimtā valoda, kas ir pamats tālākai izglītībai un arī citu valodu, tostarp, valsts valodas apguvei.

Un es vēlos vērst Satversmes tiesas uzmanību, ka visām starptautiskajām organizācijām ir *consens* šajā aspektā. Mums nav nevienas starptautiskas organizācijas, kas būtu norādījušas pretējo. Tātad, tā ir gan Venēcijas komisija, gan ir Konsultatīvā komiteja, gan arī ANO dažādas organizācijas, jo īpaši UNESCO ir to norādījušas.

Un arī vēl papildus Vispārējai konvencijai, uz kuru es jau atsaucos, es vēlos atsaukties arī uz ANO Konvenciju pret diskrimināciju izglītībā, kur arī ir šīs mazākumtautību pārstāvju tiesības uz pašu izglītības pasākumiem savā dzimtajā valodā.

Un es minēju jau iepriekš debatēs visus šos UNESCO dokumentus, tāpēc es tos vēlreiz neatgādināšu visus, bet es gribu kā piemēru uzsvērt... piemēram, 2022. gada 16. novembra Taškentas deklarācija un apņemšanās rīkoties, lai pārveidotu agrīnu bērnu aprūpi un izglītību, runā par šo bērnu dzimto valodu kā pamatu bērna attīstībai. Šī deklarācija ir pieņemta vienbalsīgi, visas UNESCO dalībvalstis ir šo pieņēmušas.

Un vēlos arī vēlreiz uzsvērt to, ka šo starptautisko organizāciju pamatā ir ekspertu darbs un arī zinātniski pētījumi. Nu, tas nav vienkārši atzinums, kuram nav kāda faktoloģiska pamatojuma.

Vēlos arī uzsvērt, ka, runājot jau sīkāk par Venēcijas komisiju un Konsultatīvo komiteju, ka tās ir izdarījušas dažādus secinājumus par privātajām izglītības iestādēm un par publiskajām izglītības iestādēm. Un par privātajām izglītības iestādēm šie secinājumi ir ļoti strikti, norādot uz Vispārējās konvencijas 13. panta pārkāpumu un arī viņi ir, varētu teikt, tādi divējādi. Jo, no vienas puses tiek norādīts uz pārkāpumu dēļ tā, ka tās ir privātās izglītības iestādes un no otras puses tiek norādīts uz to, ka bērnudārza līmenī, pirmsskolas līmenī tomēr būtu jābūt prioritāri bērna dzimtajai valodai.

Un tad vēlreiz norādīšu, ka Venēcijas komisija savā atzinumā 96. punktā ir norādījusi, ka tas ir Vispārējās konvencijas 13. panta pārkāpums un tāvad iesaka neattiecināt uz privātajām skolām. Nu, tad tajā laikā bija šīs te valodu proporcijas, bet tāvad pat to neattiecināt uz privātajām skolām.

Arī Konsultatīvā komiteja 4. viedoklī par Latviju norāda, ka ierobežojumi, kas noteikti privātajām skolām, nu, tas attiecas arī uz bērnudārziem, tāvad uz visām privātajām izglītības iestādēm, ko izveidojušas nacionālajām minoritātēm piederošas personas, ir klajš Vispārējās konvencijas 13. panta pārkāpums, jo tie nepieļauj šādu skolu izveides galveno mērķi, proti, nodrošināt izglītību attiecīgajā mazākumtautības valodā.

Es vēlos uzsvērt to, ka šo te abu organizāciju atzinumi ir Vispārējās konvencijas interpretācija. Tas nav vienkārši ieteikums Latvijai, kā labu situāciju pārvērst vēl labākā. Tā ir skaidra norāde, ka tās normas, kas ir Izglītības likumā, nav atbilstošas Latvijas starptautiskajām saistībām.

Vēl es arī vēlos uzsvērt to, ka Vispārējās konvencijas un arī citu starptautisko dokumentu interpretācija un piemērošana nevar būt atkarīga no starptautiskās situācijas. Šeit es, protams, runāju par Krievijas agresiju pret Ukrainu. Un Latvija nav kaut kādā veidā atkāpusies no tām saistībām, kas ir paredzētas Konvencijas 13. pantā. Tās vēl aizvien ir saistošas un tāvad šī politiskā situācija nevar veidot pamatu liegt bērniem iegūt izglītību privātajās skolās mazākumtautības valodā, kaut arī tā būtu krievu valoda.

Un mums arī nav zināma neviens cita valsts, kur privātskolās, mazākumtautību privātskolās, valsts noteiktu šādu striktu regulējumu un liegtu mācības mazākumtautības valodā.

Un atsaukšos droši vien uz visiem zināmo Igaunijas pieredzi, kur Augstākā tiesa 2024. gada 3. jūnijā pieņēma lēmumu, norādot, ka valstij nav pienākuma nodrošināt izglītību publiskajās skolās kādā svešvalodā. Vienlaikus šī lēmuma 16.1. punktā ir norādīts, ka valsts neiejaucas privāto izglītības iestāžu valodu izvēlē un tā ir pašas mazākumtautības brīvība, kuru valsts nedrīkst nepamatoti ierobežot. Un arī, piemēram, norādīts, ka vidusskola krievu valodā var darboties kā privātskola.

Arī citās valstīs, piemēram, Lietuvā, arī, piemēram, Ukrainā privātskolas var darboties mazākumtautību valodās pēc savas izvēles.

Nu un tad tālāk vēl pieskaršos vēl dažiem apsvērumiem. Kā jau norādīju sākumā, tad mūsu skatījumā netiek sasniegts šis te līdzsvars un netiek nodrošināta bērna mazākumtautības identitātes veidošana un saglabāšana, ja tiek valoda un kultūra apgūta tikai interešu izglītībā, jo tā nevar nodrošināt bērna nacionālās identitātes veidošanos.

Jo īpaši tas attiecas uz mazākajiem bērniem līdz trīs-četrus gadu vecumam, arī attiecībā uz kuriem Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāves atzina, ka tik agrā vecumā šī interešu izglītība nav efektīva un arī mēs redzam pēc datiem, ka vecāki to neizvēlas, tas nav savienojams ar bērna attīstības līmeni, spēju noturēt uzmanību, pieļaujamo slodzi. Un vēlos uzsvērt, ka tad šajā gadījumā šiem bērniem un tas Konvencijas 13. pants nu nedarbojas, tās tiesības netiek nodrošinātas, jo interešu izglītība šeit vispār nevar darboties.

Protams, piekrītu tam, kas tika teikts par interešu izglītību kā fakultatīvu. Uzskatu, ka dzimtā valoda un kultūra mazākumtautībai ir nu tādas lietas, kuras pēc savas jēgas ir jāietver pamatprogrammā. Nu, saturiski tās nav tādas lietas, ko būtu efektīvi iespējams apgūt interešu programmā, tā ir pamatprasmē, kura būtu jāietver tieši pamatprogrammā.

Un protams, arī vismaz tās trīs stundas ir nepietiekamas, lai veidotu identitāti, apgūtu mazākumtautības valodu, kultūru. Protams, var teikt, ka var izvēlēties vairāk stundas, bet šeit ir atkal bērna noslodzes jautājums un vēlos arī uzsvērt, ka nevar salīdzināt to stundu skaitu, kas iepriekš bija mazākumtautību programmās, mazākumtautību valodas apguvei, jo iepriekš izglītība bija bilingvāli un tātad arī citi priekšmeti tika apgūti mazākumtautības valodā, ne tikai valoda un literatūra.

Un protams, piekrītu pieaicināto personu, kas ir privātās pirmsskolas izglītības kā „GALAKTIKA” un „Maza Rasiņa” pārstāvēm, kuras, vadoties no praktiskās pieredzes, norādīja, ka no bērna attīstības viedokļa prioritāri bērnam ir jāapgūst dzimtā valoda un tikai pēc tam citas valodas. Arī tā ir vecāku vēlme apgūt pirmsskolas izglītību bērnam dzimtajā valodā vai bilingvāli un arī abas pieaicinātās personas norādīja, ka bērnudārza līmenī bērnam... ka gadījumā, ja bērnudārza līmenī bērnam nav sniegts nepieciešamais atbalsts, tas var izpausties arī negatīvā veidā tālākos izglītības posmos.

Tad nākamais, kam es vēlos īsi pieskarties. Tas ir, pētījumi par bērna mazākumtautības identitātes saglabāšanu, attīstību.

Par to, vai apgūstot dzimto valodu... nu, arī kultūru tikai interešu izglītībā, vai šādā veidā tiks attīstīta un saglabāta bērna mazākumtautības identitāte, Latvijā nav veikti zinātniski pētījumi. Tātad, šajā lietā, nu, mums bija atsauces uz diviem pētījumiem, kas arī faktiski ietver tikai latviešu valodas kā priekšmeta atzīmju analīzi un anketu ar pašnovērtējumu, bet tie attiecas tikai uz valsts valodas apguvi. Tur nav pētīts, kā saglabājas bērna mazākumtautības identitāte.

Vienlaikus... nu, es teikšu tā... tiek ignorēti šie te starptautisko organizāciju atzinumi, kur arī pamatā ir pētījumi un arī Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāves

nevarēja sniegt saturiski nekādu skaidrojumu, kāpēc tad tas tiek ignorēts. Mēs uzskatām, ka, nu, Latvijas zinātne tomēr nu nevar būt pretrunā ar šo starptautisko organizāciju atzinumiem, kuru pamatā arī ir zinātniski pētījumi. Un jā, arī šie Latvijā veiktie pētījumi nav tieši par nacionālās izglītības saglabāšanu.

Un tad īsi vēl es gribēju pieskarties... bet man laikam vajadzēs dažas minūtes vairāk. Īsi vēl es gribēju pieskarties Liepājas Universitātes pētījumam. Tātad, šajā pētījumā ir atbalstīta bilingvālā pieeja. Un pieaicinātā persona Dace Markus nu arī dažas citas pieaicinātās personas pauda līdzīgu viedokli, ka ar bilingvālo pieeju ir domāta mazākumtautības valoda mājās un valsts valoda pirmsskolas iestādē. Bet tomēr faktiski ne visās mazākumtautību ģimenēs lieto mazākumtautības valodu. Un arī vecākiem tas bieži ir pārāk liels slogs, ko norādīja mums arī „Maza Rasiņa” pārstāve, pašiem mācīt bērniem visu mazākumtautības valodu, arī rakstisko valodu, akadēmisko valodu, ja tā var izteikties. Un tieši tāpēc vecāki izvēlas privātos mazākumtautību bērnudārzus, lai uzticētu šo te uzdevumu bērnudārziem.

Un, mūsaprāt, tas bilingvālisms un neviens jau neiebilst pret valsts valodas apguvi, būtu sasniedzams tieši pirmsskolas iestādē.

Bet vēlos arī īsi atsaukties uz Satversmes tiesas spriedumu lietā ar numuru 2004-18-0106, un tur ir norādīts, ka ir jābūt objektīvam, vispusīgam, profesionālam, regulāram, uz zinātniskām atziņām un metodēm balstītam mehānismam, kā tad vērtēt šos izglītības kvalitāti un izmaiņas izglītošanas procesā.

Un mēs uzskatām, ka no tām trim komponentēm, ko mēs saredzam izglītībā, tas ir, dzimtā valoda, valsts valoda un izglītība citos mācību priekšmetos, valsts ir pētījusi tikai vienu komponenti – respektīvi, to, kā ir apgūta valsts valoda. Protams, varētu diskutēt, vai tikai aptauja ir vispārzinātnisks pētījums, bet pārējām komponentēm nav pievērsta uzmanība un nav šāds te vērtējums sniegts, šāds pētījums attiecībā uz privātajām iestādēm, un tad vēl jo vairāk nav prognozēta apstrīdēto normu turpmākā ietekme.

Nu un pavisam īsi beigās vēl gribu uzsvērt to, ka, protams, mēs uzturam spēkā arī iepriekš debatēs teikto par vienlīdzības principa ievērošanu un par tiesiskās paļāvības principa ievērošanu. Un attiecībā uz vienlīdzības principa ievērošanu, kas, manuprāt, ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā lietā „Džibuti un citi pret Latviju” norādīto, būtu jāvērtē arī šajā lietā samērīguma principa kontekstā. Es vēlos tikai norādīt, ka Izglītības un zinātnes ministrija stāstīja, ka Daugavpilī darbojas bērnudārzs, kur, atbilstoši starptautiskajam līgumam, pamatprogrammā tiek apgūta poļu valoda. Ja pirmsskolas izglītības iegūšana daļēji poļu valodā un daļēji valsts valodā ir labvēlīga bērna attīstībai, kā arī mums norādīja, tad tieši tikpat labvēlīga, ņemot vērā vienlīdzīguma principu, ir bērna attīstībai kāda cita katra konkrēta bērna sava mazākumtautības valoda. Un tad, protams, šai attieksmei būtu jābūt vienāda.

Un arī uzturu spēkā visu teikto par tiesiskās palāvības principu. Uzskatām, ka nu jebkurā gadījumā šai pārejai bija jābūt zinātniskākai, izpētītākai, nu, arī lēnākai, ņemot vērā arī iespējamus izņēmumus, individuālos atbalsta mehānismus, bērnu ar speciālajām vajadzībām vajadzības.

Un tad līdz ar to es arī beidzu.

Un, protams, es uzturu spēkā prasījumu Satversmes tiesai atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 1., 112. un 114. pantam un par spēkā neesošām no to izdošanas dienas.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies par jūsu debašu runu.

Vārds Saeimas pārstāvim. Un attiecīgi arī tās bija četras minūtes, kas bija nākušas klāt pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem un ja tāda nepieciešamība būs, arī jums tiks dotas četras minūtes.

Lūdzu, klausāties jūs.

S. Bērtaitis.

Paldies.

Godājamā Satversmes tiesa!

Satversmes tiesa ar lēmumu ir atjaunojusi tiesvedību izskatāmajā lietā, kas skar vairākas Izglītības likuma normas, ar kurām tika izslēgtas mazākumtautību izglītības programmas pirmsskolas izglītības un pamatizglītības pakāpē, bet tā vietā tika paredzēts, ka mazākumtautību valodas un kultūras apgūšana turpmāk tiks īstenota interešu izglītības programmu ietvaros.

Saeima jau iepriekšējā lietas izskatīšanas gaitā ir sniegusi apsvērumus par apstrīdēto Izglītības likuma normu pieņemšanas gaitu, izstrādes iemesliem un pamatojumu, tāpēc es šajā debašu runā neatkārtošu šos apsvērumus.

No Satversmes tiesas lēmuma par lietas izskatīšanas atsākšanu izriet, ka Satversmes tiesai ir radušies jautājumi par apstrīdēto Izglītības likuma normu attiecināšanu tieši uz pirmsskolas vecuma posmu. Tādējādi šajās debatēs es vienīgi papildināšu iepriekš Saeimas vārdā pausto viedokli par lietas apstākļiem, kas joprojām tiek uzturēts pilnā apmērā, un attiecīgi tad koncentrēšos uz pēdējās divās tiesas sēdēs uzklusītajām pieaicinātajām personām un papildus izskanējušiem apsvērumiem.

Apstrīdētās Izglītības likuma normas paredz nostiprināt valsts valodas lomu pirmsskolas izglītības posmā, pārejot uz mācībām valsts valodā. Tas nozīmē, ka pēc apstrīdēto normu spēkā stāšanās pirmsskolas izglītības obligātais saturs tiek apgūts vienīgi valsts valodā.

Jau iepriekš vērsu Satversmes tiesas uzmanību uz to, ka likumdevēja mērķis ir bijis veidot valsts valodas zināšanu pamatu arī tiem bērniem, kuri ir piederīgi kādām mazākumtautībām. Apstākļi, ka mazākumtautību izglītojamie tāpat kā citi izglītojamie mācās vienā valodā, proti, valsts valodā, sniedz būtisku pamatu Latvijas sabiedrības saliedētībai, kopīgām interesēm un vienotas informatīvās telpas izveidei. Šāds likumdevēja mērķis ir leģitīms, izraudzītie līdzekļi ir piemēroti šī mērķa sasniegšanai un nav pieejami alternatīvi līdzekļi, kas pamattiesības ierobežotu mazākā mērā.

Pieaicinātā persona Anika Miltuze, kura specializējas bērnu attīstības psiholoģijas jautājumos, šodien tiesas sēdē skaidri apliecināja, ka bērna normāla attīstība pieļauj sekmīgi apgūt divas un pat vairāk valodas jau no agrīna vecuma. Bērna smadzenes bioloģiski ir nobriedušas un ir gatavas apgūt vairākas valodas, tāpēc ir maldīgs konstitucionālās sūdzības iesniedzēju uzskats, ka bērniem agrīnajā vecumā esot jāpieturas tikai pie vienas valodas lietojuma. Turklāt, šādu pozīciju Miltuzes kundze pamatoja ne tikai ar Latvijā īstenotiem pētījumiem, bet arī ar starptautiskiem pētījumiem, tārad pretēji tam kā apgalvo iesniedzēji.

Bilingvālisms bērnu vidū ir mūsdienu pasaules realitāte. Bilingvālisms ir saderīgs ar bērnu normālo attīstību un nenodara pāri bērnam nekādu kaitējumu. Tieši pretēji – Miltuzes kundze uzsvēra, ka vairāku valodu apgūšana bērnam nāk vienīgi par labu un bagātina bērnu. Tārad, runājot par bērna interesēm izskatāmās lietas ietvaros, Satversmes tiesai būtu pamats pieturēties pie uzskata, ka pie mazākumtautības piederoša bērna interesēs ir zināt vairākas valodas – ne tikai savu dzimto valodu, bet arī valsts valodu. Tas ne tikai palīdz bērnam iegūt tūlītēji lietojamas zināšanas un prasmes, bet arī vēlākā posmā nodrošinās šiem bērniem iespēju sekmīgi izglīties augstākās izglītības pakāpēs, integrēties darba tirgū, piedalīties valsts demokrātiskajos procesos un īstenot sevi kā pilnvērtīgu sabiedrības locekli.

Likumdevēja izraudzītā pieeja, ka bērni jau no pirmsskolas sākuma posma aptuveni 1,5 gadu vecumā uzsāk apgūt pirmsskolas izglītību valsts valodā, ir atzīstama par pamatotu. Līdz ar pāreju uz valsts valodas lietojumu pirmsskolas izglītības posmā, bērniem ir dota iespēja gūt latviešu valodas pieredzi vispirms jau klausoties šīs valodas lietojumu. Tas palīdz bērnam pakāpeniski apgūt valsts valodu un vēlāk bērnam neradīsies grūtības, saskaroties ar valsts valodas lietojumu turpmākajos izglītības procesos. Tieši to apliecināja Anika Miltuze, norādot, ka valodas attīstīšanai bērnam vajag dzirdēt valodas lietojumu un šī valodas apguve bērnam noris ļoti viegli, ņemot vērā bērna smadzeņu plasticitāti.

Turklāt Miltuzes kundze uzsvēra, ka, jo agrāk bērns sāk mācīties citu valodu, jo vieglāk ir šo valodu apgūt. Tas nozīmē, ka valstij nevajag kavēties ar bērnu izglītošanu valsts valodas jomā. Bērni ir gatavi un var sākt apgūt valsts valodu līdz ar pirmsskolas izglītības iestādes apmeklējuma sākumu.

Tā kā pirmsskolas izglītības uzdevums ir nodrošināt izglītojamā sagatavošanos pamatizglītības ieguvei, ietverot arī valsts valodas lietošanas pamatiemaņu apguvi, tad apstrīdētās Izglītības likuma normas ir tieši vērstas uz to, lai pie mazākumtautībām piederošie bērni varētu pilnvērtīgi sagatavoties pamatizglītības apguvei valsts valodā.

Šajā ziņā nav izšķirošs konkrēts bērna vecums, kurā bērns apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi. Pat ja pirmsskolas izglītība sākotnējos bērna vecuma posmos nav obligāta, tomēr nav pamata sadalīt pirmsskolas izglītības mērķus atkarībā no bērna vecumposma. Pirmsskolas izglītība ir vienots pedagoģiskais process, kurā tiek īstenots sistematizēts zināšanu un prasmju apguves un attieksmju veidošanas process.

Vispārējās izglītības likuma 3. pants paredz, ka pirmsskolas izglītība ir daļa no vispārējās izglītības, bet Izglītības likuma 1. panta 18. punkts paredz, ka pirmsskolas izglītība ir izglītības pakāpe, kurā notiek bērna personības daudzpusīga veidošanās un sagatavošanās pamatizglītības ieguvei. Šie pirmsskolas izglītības posma mērķi un uzdevumi ir aktuāli jau no 1,5 gada vecuma, kad bērns var uzsākt pirmsskolas izglītības apmeklējumu.

Valsts valodas lietojums pirmsskolas izglītības posmā neapdraud pie mazākumtautībām piederoša bērna dzimtās valodas spējas, jo tās attīstās komplementāri. To apstiprināja arī attīstības psiholoģe Anika Miltuze. Bērnām ir iespēja lietot mazākumtautības valodu savā ģimenē un tādējādi attīstīt šo valodu un īstenot Satversmes 114. pantā noteiktās pamattiesības.

Papildus tam likumdevējs ar grozījumiem Izglītības likumā izglītības sistēmas ietvaros ir ieviesis alternatīvu iespēju apgūt mazākumtautības valodu un kultūras izglītības saturu, proti, likumdevējs visiem pirmsskolas vecuma bērniem, kuri iepriekš apguva mazākumtautību izglītības programmas, ir nodrošinājis mazākumtautību valodas un kultūrvēstures interešu izglītības programmu. Šīs interešu izglītības programmas apmeklēšana ir nodrošināta gan pirmsskolas izglītības posmā, gan pamatizglītības posmā, un ir pilnībā piemērota mazākumtautības valodas un kultūras satura apguvei.

Valsts atmaksā minētās interešu nodarbības trīs stundas nedēļā, bet likums neliedz privātajām skolām, kā tas ir izskatāmajā gadījumā, nodrošināt ilgākas interešu nodarbības, izmantojot finansējumu no citiem avotiem. Tātad pie mazākumtautībām piederošiem bērniem ir iespējams apmeklēt interešu izglītības nodarbības, lai izkoptu savu mazākumtautības identitāti. Valsts nekādā mērā neliek šķēršļus šādu mazākumtautību tiesību īstenošanai, bet sekmē un atbalsta šos centienus.

Atsākot lietu izskatīt no jauna, gan Valsts izglītības satura centra pārstāve, gan arī Anika Miltuze apstiprināja, ka bērniem jau no 1,5 gadu vecuma ir iespējams to vecumposmam atbilstošā un piemērotā veidā iesaistīties mazākumtautību valodas un kultūrvēstures interešu izglītības programmās. Tā ir iespēja bērnam būt klātesošam mazākumtautības valodas vidē un gūt jēgpilnu sasaisti ar mazākumtautības kultūras

praktizēšanu kopā ar citiem izglītojamiem un pedagogiem. To pēc būtības apliecina arī privātās pirmsskolas izglītības iestādes „Maza Rasiņa” un privātās pirmsskolas izglītības iestādes „BONA FAVOLA” pieredze interešu izglītības nodarbību organizēšanā, izmantojot bērna dzimto valodu.

Interesu izglītības programma papildina pirmsskolas izglītības programmu un šīs interešu izglītības nodarbības var reālistiski integrēt pirmsskolas izglītībā. Šeit gan ir jāatzīst īpašā vecāku loma, vispirms, jau nosakot, vai bērnam ir nepieciešams izkopt mazākumtautības identitāti, kā arī motivēti darbojoties pie sava lēmuma īstenošanas. Apstākļi, ka daudzi bērni neapmeklē interešu nodarbības vecuma posmā no 1,5 līdz 3 gadu vecumam, primāri ir vecāku izvēles rezultāts, nevis tam, ka šajā vecuma posmā mazākumtautību valodas un kultūrvēstures interešu izglītības programmas nebūtu iespējams izmantot, lai izkoptu bērna mazākumtautības identitāti. Nav izslēgts arī, ka vecāki patstāvīgi ģimenē nodrošina šāda satura apguvi bērnam un nav nepieciešams izmantot izglītības iestādes palīdzību.

Citiem vārdiem, ja vecāki vēlas izkopt bērna mazākumtautības identitāti, tiem ir aktīvi jāiesaistās šādā bērna identitātes izkopšanā. Tas ietver ne tikai individuālu saskarsmi ar bērnu mājas apstākļos, bet arī komunicējot ar privāto izglītības iestādi, darot zināmas savas vēlmes par bērna iesaisti mazākumtautību valodas un kultūras interešu izglītības nodarbībās.

Tāpat liela loma ir pašām privātajām izglītības iestādēm, kuras atbild par interešu izglītības nodarbību veidošanu, vadoties no vecāku pieprasījuma, kā arī par šo nodarbību saturu un īstenošanas laiku. Lietas izskatīšanas gaitā redzams, ka ne visas privātās izglītības iestādes ir pienācīgi apzinājušas tās iespējas, kuras tām ir pieejamas mazākumtautību valodas un kultūrvēstures interešu izglītības satura mācīšanai pirmsskolas izglītības posmā.

Piemēram, privātās pirmsskolas izglītības iestādes „Maza Rasiņa” pārstāve norādīja, ka tikai šajā Satversmes tiesas procesā ir uzzinājusi, ka šai iestādei ir plašākas tiesības mazākumtautības izglītības satura apguves organizēšanā, nekā viņa zināja iepriekš. Tādējādi privātās izglītības iestādes neizmanto visas tās iespējas, kuras tām ir pieejamas, tostarp, piemēram, attiecībā uz valsts finansējuma saņemšanu interešu izglītības nodarbībām.

Konstitucionālās sūdzības iesniedzēju tēvs norāda, ka jaunākais bērns, kurš apmeklē privāto pirmsskolas iestādi, esot saskāries ar grūtībām apmeklēt mazākumtautības valodas un kultūras interešu izglītības nodarbības, jo šīs nodarbības tiek organizētas vēlu, kad bērns jau esot noguris. Tomēr šīs lietas izskatīšanas ietvaros tika konstatēts, ka pirmsskolas izglītības iestādēm ir rīcības brīvība pašām plānot interešu nodarbības norises laiku. Tātad konstitucionālās sūdzības iesniedzēja grūtības apmeklēt interešu nodarbības nav adresējamas likumdevējam, bet jārisina attiecīgās privātās pirmsskolas izglītības līmenī.

Ciktāl mēs runājam par likumdevēja atbildību, jāuzsver, ka visiem pie mazākumtautībām piederošiem bērniem ir nodrošinātas iespējas veidot bērna mazākumtautības identitāti, tādējādi šiem bērniem ir nodrošinātas iespējas īstenot Satversmes 114. pantā garantētās pamattiesības. Tāpat likumdevēja izraudzītais risinājums ir piemērots, lai bērni apgūtu valsts valodas lietošanas pamatiemaņas un būtu sagatavoti skolas gaitām pamatizglītības posmā, proti, iegūtu kvalitatīvu izglītību, uz ko attiecināms Satversmes 112. pants. Šie mērķi ir īstenojami, neaizskarot bērna veselību un normālas attīstības posmu un ir atbilstoši bērna vecuma posmam.

Tādējādi Saeima aicina Satversmes tiesu atzīt, ka apstrīdētās Izglītības likuma normas attiecībā uz pirmsskolas izglītības posmu ir atbilstošas Satversmes 112. un 114. pantam, bet konstitucionālās sūdzības iesniedzēju celtie iebildumi ir nepamatoti.

Paldies.

A. Laviņš.

Vai izmantosiet replikas iespējas? Lūdzu!

T. Džibuti.

Jā, paldies!

Es gribēju vairāk runāt par to... tā saukto maldīgo priekšstatu par starptautiskajiem pētījumiem, jo tiešām mēs daudz dzirdējām par tiem diviem Latvijas pētījumiem, bet man gribētos, nu, vismaz atgādināt par to, ka gadu desmitiem tie pētījumi ir pieejami. Un kā viens no piemēriem ir arī EDSO Hāgas rekomendācijas, kur ir atsaucis uz to, ka bērnu attīstībā izšķirošā nozīme ir pirmajiem izglītības gadiem, ka izglītības procesa pētījumu rezultāti liecina, ka pirmsskolas un bērnudārzu līmenī mācībām ir jānotiek bērnu pamatvalodā. Tātad, tas ir 11. punkts.

Būtībā ar to es gribēju pateikt, ka visi tie pētījumi ir pieejami, ir publiski zināmi, mēs arī ģimenē izvērtējam un mums ir arī ar citiem bērniem pieredze, ka mēs, vadoties pēc tā zinātniskuma un pēc tiem pētījumiem sasniedzam labus rezultātus gan mazākumtautību valodā, gan arī valsts valodā. Tāpēc te tas maldīgs priekšstats nav.

I. Nikuļceva.

Tā, es gribētu replikā uzsvērt tikai vienu tādu tēzi, proti, Saeimas pārstāvis uzsvēra to, ka valsts valoda ir vērtība un to mēs ne vismazākajā mērā neapstrīdam. Bet mūsu ieskatā valstij ir jāciena arī citas vērtības un tā nav vienīgā vērtība. Un tieši tāda pati vērtība kā valsts valodas aizsardzība, ir mazākumtautību cienīšana un bērnu mazākumtautības identitātes attīstīšana, saglabāšana. Un demokrātiskā, un tiesiskai valstī tas ir tieši tikpat svarīgi, lai katra persona būtu vērtība šajā valstī un lai valsts pret visām izturētos ar cieņu.

Un es vēlos atsaukties arī uz pieaicināto personu Vladislavu Volkovu, kurš mums bija iepriekš, vēl pirms lietas izskatīšanas atsākšanas, kas norādīja, ka tas ir ieguvums valstij, ja ir šīs te mazākumtautības un arī viņu identitātes un kultūras un valodas attīstība. Un viņš norādīja, ka mazākumtautību kultūras degradācija ved uz marginalizāciju un tādējādi atstumtību un drošības riskiem.

Paldies. Tas ir viss, ko es gribēju pateikt replikā.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai būs atbildes replika?

S. Bērtaitis.

Jā, godājamā tiesa!

Tikai gribēju teikt, ka valsts valodas zināšana nav atstumtība bērniem, bet tieši pretēji. Tā ir palīdzība un iespēja iesaistīties sabiedrības procesos, būt daļai no sabiedrības. Un valsts nekādā mērā nevēršas pret mazākumtautībām, bet ciena un atzīst, sekmē šo mazākumtautību izglītības satura apguvi piemērotos veidos izglītības sistēmas ietvaros.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Cienījamie lietas dalībnieki! Pateicos par jūsu sniegtajiem argumentiem.

Šobrīd informēšu jūs, ka nolēmuma pasludināšana norisināsies 10. jūlijā pulksten 12 šajā tiesas sēžu zālē.

Paldies.

Tiesas sēdi pasludinu par slēgtu un novēlēšu jums jauku dienu!

Paldies.

Tiesas sēdes sekretāre

Alise Ziemele

Stenogrāfiste

Mārīte Ceļmalniece

*Dokuments parakstīts ar drošu
elektronisko parakstu.*